

BIULETYN

CENTRALNEJ RADY ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

1963

Warszawa, dnia 28 października 1963 r.

Nr 12

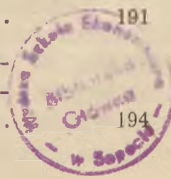
SPIS TRESCI

Dział A

	Str.
Poz. 98 — uchwała V Plenum Centralnej Rady Związków Zawodowych z dnia 18 czerwca 1963 r. w sprawie zwiększenia aktywności zawodowej i społecznej kobiet w rozwijaniu gospodarki narodowej oraz zapewnienia dalszej poprawy warunków ich pracy i życia	174

Dział B

Poz. 99 — rozporządzenie Ministra Żeglugi z dnia 29 maja 1963 r. w sprawie transportu morskiego materiałów niebezpiecznych	177
„ 100 — zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 6 czerwca 1963 r. w sprawie uzyskiwania tytułu starszego felczera	186
„ 101 — zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 czerwca 1963 r. w sprawie trybu przyznawania lekarzom i lekarzom denty stom dodatków do uposażenia za pracę w zakładach opieki zdrowotnej otwartej oraz zasad wykonywania w tym zakresie opinii oddziałów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych	188
„ 102 — instrukcja Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów z dnia 19 lipca 1963 r. zmieniająca instrukcję w sprawie planowania, kontroli i korekty funduszu płac w państwowych przedsiębiorstwach budowlano-montażowych, samodzielnych oddziałach wykonawstwa inwestycyjnego, przedsiębiorstwach geologicznych, geodezyjnych i geodezyjno-kartograficznych	189
„ 103 — wyjaśnienie Nr 2 Komitetu Pracy i Płac z dnia 3 maja 1963 r. w sprawie zasad gospodarowania bezosobowym funduszem płac w zjednoczeniach	190
„ 104 — pismo okólne Nr 16 Przewodniczącego Komitetu Pracy i Płac z dnia 11 maja 1963 r. w sprawie zasad wynagradzania pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy	190
„ 105 — pismo okólne Nr 18 Przewodniczącego Komitetu Pracy i Płac z dnia 15 maja 1963 r. w sprawie interpretacji niektórych postanowień uchwały nr 103 Rady Ministrów z dnia 16 marca 1963 r. w sprawie podwyżki wynagrodzeń za pracę najniższej zarabiających pracowników przedsiębiorstw, instytucji i urzędów oraz obniżenia skali podatku od wynagrodzeń	191
„ 106 — wytyczne Przewodniczącego Komitetu Pracy i Płac z dnia 10 maja 1963 r. w sprawie środków oddziaływania na poprawę jakości produkcji oraz na oszczędzanie surowców i materiałów	191
„ 107 — wytyczne Przewodniczącego Komitetu Pracy i Płac z dnia 20 maja 1963 r. w sprawie zaszeregowania pracowników umysłowych zatrudnionych w magazynach przedsiębiorstw państwowych oraz w magazynach innych jednostek państwowych	194

DZIAŁA

98

UCHWAŁA**V PLENUM CENTRALNEJ RADY ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH**

z dnia 18 czerwca 1963 r.

w sprawie zwiększenia aktywności zawodowej i społecznej kobiet w rozwijaniu gospodarki narodowej oraz zapewnienia dalszej poprawy warunków ich pracy i życia.

Głębokie przeobrażenia ustrojowe i gospodarcze w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej zmieniły zasadniczo pozycję społeczną kobiety. W okresie XX-lecia kobiety pracujące stały się współbudowniczymi nowej, socjalistycznej rzeczywistości. Aktywnie uczestniczą one w zwiększaniu produkcji, w pomnażaniu dochodu narodowego, w kształtowaniu nowych stosunków społecznych.

Ponad 50 procent ogółu pracujących kobiet zatrudnionych jest w przemyśle, setki tysięcy kobiet — w kulturze, oświacie, służbie zdrowia i usługach.

Realizacja polityki partii i rządu, zmierzającej do zapewnienia szybkiego i wszechstronnego rozwoju sił wytwórczych kraju, otwiera przed kobietami perspektywę dalszego wzrostu zatrudnienia.

Rozbudowany system szkolnictwa ogólnokształcącego i zawodowego umożliwił kobietom w Polsce Ludowej zdobycie wszechstronnego wykształcenia, m.in. w takich specjalistycznych dziedzinach, jak architektura, chemia, fizyka, astronomia itp. Wśród ogółu pracujących z wykształceniem wyższym kobiety stanowią prawie 30 procent, a wśród posiadających wykształcenie średnie — ponad 50 procent. Wykształcenie i zdobyte kwalifikacje zawodowe umożliwiają kobietom obejmowanie odpowiedzialnych stanowisk we wszystkich działach gospodarki narodowej: w przemyśle włókienniczym ponad 4500 kobiet sprawuje funkcje kierownicze, ponad 10 procent samodzielnych pracowników nauki to kobiety, kilka tysięcy kobiet kieruje zakładami pracy, instytucjami i placówkami kulturalnymi.

Kobiety pracujące społecznie i zawodowo odgrywają szczególnie ważną rolę w przekształcaniu stosunków międzyludzkich, swą działalnością i postawą przyczyniają się do kształtowania nowych, postępowych poglądów na społeczną funkcję kobiet.

Partia i rząd, doceniając zarówno udział kobiet w budownictwie socjalistycznym, jak też ich trud jako matek-wychowawczyń młodego pokolenia, dają wyraz swego uznania wyróżniając tysiące spośród nich najwyższymi odznaczeniami państwowymi i godnościami.

Aktywność społeczna kobiet budzi powszechny szacunek i zaufanie. Społeczeństwo wysuwa je do Sejmu, rad narodowych oraz na odpowiedzialne stanowiska w organizacjach społecznych i politycznych. W Sejmie jest 60 posłanek, prawie 25 tysięcy kobiet — radnych zasiada w radach narodowych, kilkadziesiąt tysięcy w radach za-

kładowych, kilkaset kobiet pełni funkcje w instancjach związkowych. Setki tysięcy kobiet pracuje aktywnie w Komitetach Frontu Jedności Narodu, w komitetach blokowych, rodzicielskich, w zakładowych komitetach opiekuńczych, patrolujących szkołom, w członkowskich komitetach spółdzielczych, w kołach gospodyń wiejskich, w Lidze Kobiet, TPD i innych.

*

Polityka socjalna państwa, zabezpieczenie ochrony zdrowia, opieki nad matką i dzieckiem, bezpłatny system ubezpieczeń społecznych, rozbudowa sieci placówek kulturalnych i usługowych — stwarzają dogodne warunki dla rozwoju aktywności społecznej i zawodowej kobiet.

Związki zawodowe czuwają nad przestrzeganiem obowiązującego ustawodawstwa pracy, a zwłaszcza ochrony pracy kobiet i młodocianych.

Stale wzrasta troska administracji i związków zawodowych o bezpieczne warunki pracy. Podnosi się kultura miejsca pracy, rośnie ilość urządzeń sanitarno-higienicznych, postęp techniczny wpływa na stałe zmniejszanie prac uciążliwych i podnoszenie bezpieczeństwa procesów produkcyjnych.

Szybki i wszechstronny rozwój sił wytwórczych kraju i wzrost produkcji, stały przyrost nowych stanowisk pracy, polepszenie warunków mieszkaniowych i podnoszenie poziomu życia materialnego i kulturalnego ludzi pracy — wszystko to otwiera dalsze pomyślne perspektywy przed kobietami Polski Ludowej.

W wielu dziedzinach życia istnieje jednak jeszcze szereg niedomagań i braków, odczuwanych przez kobiety pracujące.

Niewystarczająca jest jeszcze w stosunku do potrzeb ilość placówek usługowych. W niektórych ośrodkach odczuwa się brak dostatecznej ilości miejsc dla dzieci w przedszkolach czy na kolo-niach letnich.

Związki zawodowe, jako powszechna organizacja ludzi pracy, dbając o rozwój gospodarczy i kulturalny kraju oraz reprezentując interesy ludzi pracy — podejmują starania o usuwanie występujących braków oraz o dalszą poprawę warunków pracy i bytu kobiet pracujących i ich rodzin.

Uwzględniając fakt, że szybki rozwój gospodarczy i kulturalny kraju wymaga od szerokich rzesz kobiet zatrudnionych w gospodarce narodowej wzmożonej aktywności we wszystkich dziedzinach budownictwa socjalistycznego i w życiu

społecznym naszego kraju — Plenum CRZZ postanawia:

W zakresie zatrudnienia

— Wzmóc troskę wszystkich instancji związkowych o należyte rozwiązywanie problemów aktywizacji zawodowej kobiet i właściwe wykorzystanie występujących w poszczególnych regionach kraju rezerw siły roboczej, rekrutującej się ze środowisk kobiecych.

— Wojewódzkie komisje związków zawodowych, uczestniczące w opracowywaniu rocznych i wieloletnich planów inwestycji terenowych oraz w ich lokalizacji dopilnują, aby rady narodowe uwzględniały rejony o większej aktywizacji zawodowej kobiet, planując tam większy rozwój przemysłu i usług, odpowiadający jednocześnie potrzebom zatrudnienia zwiększonej liczby kobiet.

— Rady zakładowe, wspólnie z administracją i wydziałami zatrudnienia rad narodowych, będą kontynuowały kierowanie kobiet na stanowiska pracy dla nich dostępne, a tradycyjnie uważane za „męskie”.

— Aktywizacja zawodowa dziewcząt ze środowisk wiejskich powinna w większym niż dotychczas stopniu znajdować ujście w rozwoju placówek usługowych dla ludności wiejskiej i potrzeb rolnictwa. Szczególne zadania w tej dziedzinie spoczywają na zarządach głównych, WKZZ oraz PKZZ.

— WKZZ, we współdziałaniu z radami narodowymi i administracją, powinny przeanalizować stan zatrudnienia kobiet w poszczególnych województwach, zbadać możliwości zwiększenia ilości miejsc pracy na póletatach i w chałupnictwie, zwłaszcza dla kobiet, którym obowiązki rodzinne nie pozwalają na pracę w pełnym wymiarze godzin.

— Rady zakładowe będą współdziałały z administracją zakładów pracy w przekwalifikowaniu kobiet w przypadkach zmiany profilu produkcyjnego lub modernizacji zakładu oraz w ich doszkalanii, udzielając im jak najdalej idącej pomocy i opieki.

— Wojewódzkie komisje związków zawodowych będą współdziałały z wydziałami zatrudnienia rad narodowych i z administracją zakładów pracy w rozszerzaniu przysposobienia zawodowego kobiet poszukujących pracy, a nie posiadających kwalifikacji zawodowych.

W zakresie przygotowania do zawodu, kształcenia i podnoszenia kwalifikacji

— Rady zakładowe dopilnują, aby organy administracji, realizując ustawowe obowiązki w zakresie stwarzania odpowiednich warunków dla podnoszenia wiedzy i kwalifikacji pracujących, zwróciły szczególną uwagę na młode kobiety, nie posiadające podstawowego wykształcenia.

— Ministerstwo Oświaty powinno usprawnić informację o szkołach zawodowych oraz rozwinąć poradnictwo zawodowe. Zakładowe organizacje związkowe będą czuwały nad stworzeniem w zakładach pracy i społeczeństwie odpowiedniego klimatu, sprzyjającego zdobywaniu przez dziewczęta nowych zawodów, na które istnieje zapotrzebowanie w gospodarce narodowej.

— W celu zwiększenia zainteresowania kobiet pracujących doksztalcaniem i podnoszeniem kwalifikacji zawodowych, ognia związkowe powinny szerzej popularyzować możliwości uzyskiwania tytułów robotnika kwalifikowanego i mistrza oraz rozwijać wszystkie formy podnoszenia kwalifikacji. Administracje zakładów i rady zakładowe powinny organizować pomoc w nauce, inicjować różne formy opieki nad dziećmi matek doksztalcających się, czuwać i dopilnowywać, aby w miarę otwierających się możliwości awansować i wyróżniać kobiety doksztalcające się.

W zakresie poprawy warunków bhp, zdrowia i wypoczynku

Plenum CRZZ zobowiązuje branżowe związki zawodowe do zwracania bacznej uwagi na należytą realizację zadań administracji gospodarczej w zakresie bhp i higieny oraz ochrony pracy.

Zobowiązuje się instancje związkowe, rady zakładowe, techniczną i społeczną inspekcję pracy do wnikliwej kontroli warunków bhp oraz ochrony pracy, do ujawniania przypadków przekraczania lub łamania obowiązujących w tym względzie przepisów, zwłaszcza dotyczących kobiet pracujących, wyciągania konsekwencji karno-administracyjnych oraz do zwracania się do wyższych instancji związkowych i ogniw gospodarczych z wnioskami o ukaranie winnych i dopilnowanie realizacji tych wniosków. Od kobiet pracujących oczekujemy szerszego włączania się do społecznej kontroli warunków pracy.

Od resortów i kierownictwa przedsiębiorstw Plenum CRZZ oczekuje przyspieszenia mechanizacji prac uciążliwych, ulepszania organizacji pracy oraz poprawy wentylacji i klimatyzacji w tych zakładach pracy, w których występują specjalne zagrożenia zdrowia.

Od projektantów i konstruktorów maszyn i urządzeń oczekujemy takich rozwiązań konstrukcyjnych, które zapewniłyby bezpieczne warunki pracy i uwzględniały właściwości psychofizyczne kobiet.

Od Ministerstwa Przemysłu Lekkiego oraz Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Włókienniczego, Odzieżowego i Skórzanego Plenum oczekuje wzmoczenia wysiłków na rzecz poprawy jakości i estetyki odzieży roboczej i ochronnej. W tym celu potrzebna jest lepsza współpraca i koordynacja zainteresowanych resortów, instytutów naukowych i odpowiednich związków zawodowych.

Zobowiązuje się Centralny Instytut Ochrony Pracy oraz zainteresowane instytucje do przyspieszenia prac badawczych nad zastosowaniem zapobiegającego płaskostopiu obuwia ochronnego dla kobiet zatrudnionych przy pracach stojących, podjęcia jego produkcji i zastosowania w zakładach pracy zatrudniających kobiety.

Plenum podkreśla stałą aktualność uchwał XV Plenum i V Kongresu Związków Zawodowych w sprawach ochrony zdrowia ludzi pracy, zwłaszcza w zakresie usprawnienia systematycznych badań okresowych i profilaktycznych, współdziałania lekarza zakładowego z nadzorem technicznym w usuwaniu przyczyn zachorowalności, w propagowaniu oświaty sanitarnej i czuwaniu nad pra-

widłowym funkcjonowaniem urzędów higieniczno-sanitarnych.

Plenum zwraca się do Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej o przyspieszenie prac nad etatyzacją lekarzy oraz stwierdza pilną potrzebę dalszego usprawnienia pracy otwartych i specjalistycznych placówek służby zdrowia. W tym celu niezbędna jest dalsza współpraca zarządów okręgowych z wojewódzkimi wydziałami zdrowia rad narodowych i państwową inspekcją sanitarną.

Plenum zaleca zarządom głównym związków branżowych, skupiających znaczną ilość kobiet, upowszechnianie poszczególnych inicjatyw, mających na celu współpracę ze specjalistami w zakresie zapobiegania chorobom zawodowym kobiet.

Plenum zaleca związkom zawodowym rozwijanie wczasów rodzinnych, świątecznych i wypoczynku po pracy zgodnie ze wskazaniami V Kongresu Związków Zawodowych, przy uwzględnieniu lepszego wykorzystania istniejącej bazy lokalowej oraz sprawiedliwego rozdziału miejsc na wczasach i w sanatoriach.

Zobowiązuje się zakładowy aktyw związkowy wspólnie z komisjami kobiet pracujących oraz aktyw instancji związkowych, by przy rozdziale miejsc wczasowych szerzej uwzględniały potrzeby pracowników i pracownic zatrudnionych bezpośrednio w produkcji.

W zakresie poprawy usług, żywienia zbiorowego i urzędów socjalnych

Plenum zobowiązuje Prezydium i Komitet Wykonawczy do dokonania oceny realizacji uchwały XIV Plenum CRZZ w sprawie rozwoju usług. Szczególną uwagę należy zwrócić na rozwój usług pralnictwa białego, jako dziedziny najbardziej pracochłonnej dla kobiet.

Plenum zwraca się do Ministerstwa Gospodarki Komunalnej i Komitetu Drobnej Wytwórczości o opracowanie kompleksowego planu rozwoju pralnictwa na lata 1966—70.

Plenum zwraca się do Ministerstwa Handlu Wewnętrznego o opracowanie planu rozwoju gastronomii na lata 1966—70, który uwzględniłby potrzebę zapewnienia setkom tysięcy rodzin możliwości korzystania z posiłków obiadowych, przygotowywanych przez otwarte i zamknięte zakłady żywienia zbiorowego. Koszty takich posiłków powinny uwzględniać możliwości ekonomiczne przeciętnej rodziny z danego środowiska pracowniczego.

Plenum CRZZ widzi konieczność opracowania przez Ministerstwo Przemysłu Spożywczego i Skupu planu rozwoju w latach 1966—70 produkcji koncentratów spożywczych i innych artykułów tego typu dla nasycenia rynku popularnymi i przystępnymi w cenach zestawami obiadów i innych posiłków dla nowych setek tysięcy rodzin.

Instancje związkowe w oparciu o wnioski i postulaty ludzi pracy, współpracując z radami narodowymi, powinny oceniać realizację terenowych planów rozwoju usług, dopilnowywać wykorzystania środków przeznaczonych na inwestycje w sieci handlu i usług oraz występować z wnioskami postulującymi prawidłowe roz-

mieszczenie i właściwą pracę placówek handlowych i usługowych.

Wobec występującej dysproporcji między ilością miejsc w przedszkolach a potrzebami matek pracujących — administracja i związki zawodowe powinny troszczyć się o rozszerzenie form opieki nad dziećmi przedszkolnymi w godzinach pracy matek. W tym celu związki zawodowe, poza udziałem w planowaniu przedszkoli, powinny rozwijać różne zastępcze formy opieki nad dziećmi, jak ogniska przedszkolne, przedszkola społeczne, starać się o lokale w spółdzielczości mieszkaniowej, w radach narodowych, lepiej wykorzystywać do tego celu lokale zakładowych placówek kulturalnych.

Związki zawodowe powinny rozszerzyć opiekę nad dziećmi w wieku szkolnym w czasie wolnym od nauki i w okresie ferii świątecznych, udostępnić im w większym zakresie związkowe placówki kulturalno-oświatowe i sportowe, zacieśnić współpracę z TPD, ZHP i Ligą Kobiet dla organizacji samorządów dziecięcych w osiedlach mieszkaniowych oraz szeroko rozpowszechniać wiedzę o wychowaniu dziecka.

W celu rozszerzenia możliwości wypoczynku dzieci i młodzieży w okresie ferii letnich należy szerzej niż dotychczas rozwijać półkolonie, kolonie i obozy dla dzieci i młodzieży, wykorzystując — poza własnymi obiektami — szkoły, zakładowe obiekty kulturalne i sportowe oraz świetlice pracowniczych ogrodów działkowych.

Zespolenie wysiłków organizacyjnych i finansowych wszystkich organizatorów (administracji zakładów pracy, związków zawodowych, organizacji społecznych), lepsze wykorzystanie istniejących obiektów, bliższa lokalizacja punktów kolonijnych, pełne wykorzystanie w ciągu całego roku lub sezonu własnych obiektów, zabezpieczenie właściwej gospodarki funduszami państwowymi i społecznymi — wyzwoli środki na zwiększenie ilości miejsc dla dzieci na koloniach.

Wymaga rozważenia możliwość wprowadzenia bezpłatnych urlopów dla matek (z prawem zachowania ciągłości pracy) — w celu odchowania niemowlęcia.

W pracach ideowo-wychowawczej związki zawodowe zwrócą szczególną uwagę na prawidłowe kształtowanie stosunków międzyludzkich w zakładach pracy, będą wzmacniały szacunek dla kobiet i matek pracujących, wykażą troskę o umocnienie rodzin, udzielając pomocy kobietom pracującym w rozwiązywaniu ich trudności.

*

Plenum CRZZ z zadowoleniem stwierdza fakt znacznego zwiększenia ilości kobiet w radach zakładowych w wyniku ostatniej kampanii sprawozdawczo-wyborczej oraz wzrost ich aktywności w pracach społecznych.

W trosce o awans społeczny kobiet, o umocnienie ich pozycji w społeczeństwie, związki zawodowe będą dbały o dalsze zwiększenie udziału kobiet w organizacjach i instancjach związków zawodowych. Szczególnie ważne jest tu wprowadzenie kobiet do komisji problemowych rad robotniczych w celu szerszego zaktywizo-

wania ich w pracach samorządu zakładowego.

Instancje związkowe, oceniając pozytywnie dotychczasową działalność komisji kobiet pracujących w zakresie mobilizacji kobiet do wykonywania planów gospodarczych, podnoszenia kwalifikacji, poprawy warunków pracy, zdrowia i wypoczynku oraz w rozwiązywaniu innych problemów dotyczących kobiet pracujących i ich dzieci — udziela zwiększonej pomocy aktywności kobiecej w codziennej działalności dla realizacji zadań związkowych w dziedzinie produkcji i bytu.

Plenum uważa, że praca wśród kobiet w zakładach pracy powinna być oparta na jednolitej działalności organizacyjnej w ramach komisji kobiet pracujących przy radzie zakładowej. Plenum wypowiada się również za dobrowolną przynależnością do Ligi Kobiet wszystkich kobiet pracujących na zasadach zbiorowego członkostwa i zasileniem aktywności związkowej kół Ligi Kobiet działających w miejscach zamieszkania dla realizacji ich zadań programowych.

Plenum uznaje za słuszne zacieśnienie współpracy związków zawodowych, a zwłaszcza WKZZ z terenowymi organizacjami Ligi Kobiet w sprawach poprawy zaopatrzenia, rozwoju usług, pracy kulturalno-wychowawczej, lecznictwa i placówek socjalnych.

Plenum wskazuje, iż konieczne jest, aby zarządy główne i okręgowe oraz rady zakładowe

zwiększyły zainteresowanie pracą wśród kobiet, systematycznie rozpatrywały na swych posiedzeniach plenarnych i prezydiach żywotne problemy kobiet pracujących i pomagały im w realizacji wspólnie nakreślonych zadań.

Wchodzimy w okres obchodów XX-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Obchody te stwarzają szeroką platformę ideową dla aktywizacji społecznej kobiet.

Plenum wzywa wszystkie kobiety pracujące do inicjowania zobowiązań i czynów społecznych dla uczczenia XX-lecia Polski Ludowej. Okazją dla podjęcia takich czynów i zobowiązań jest również II Światowa Konferencja Kobiet Pracujących i Rok Międzynarodowej Solidarności Kobiet. Zobowiązania powinny być podejmowane w kierunku dalszego rozwoju produkcji, poprawy jej jakości, oszczędności materiałów i surowców, energii elektrycznej, a także w kierunku dalszej poprawy warunków i kultury pracy, zwiększenia możliwości wypoczynku i organizacji wolnego czasu dzieci i młodzieży oraz budownictwa szkół.

Codzienny trud kobiet pracujących, pomnażający dobra materialne, oraz ich praca nad wychowaniem dzieci i młodzieży na dobrych obywateli Polski Ludowej będą dalszym wkładem polskich kobiet pracujących w utrwalenie polsku, w budowę Polski socjalistycznej.

DZIAŁ B

99

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŻEGLUGI

z dnia 29 maja 1963 r.

w sprawie transportu morskiego materiałów niebezpiecznych.

(Dziennik Ustaw z dnia 17 czerwca 1963 r. Nr 25, poz. 147)

Na podstawie art. 46 § 1 Kodeksu morskiego (Dz. U. z 1961 r. Nr 58, poz. 318) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1.

Przepisy ogólne.

§ 1. Rozporządzenie dotyczy warunków bezpieczeństwa transportu morskiego materiałów niebezpiecznych, a w szczególności ich opakowania i oznakowania, składowania, przewozu w porcie, przeładunku, sztautowania i przewozu morskiego.

§ 2. W rozumieniu niniejszego rozporządzenia:

1) materiałami niebezpiecznymi są materiały, które mogą same przez się lub pod wpływem okoliczności zewnętrznych spowodować zagrożenie życia ludzkiego, zdrowia lub mienia. Za materiały takie uważa się:

a) materiały niebezpieczne, wymienione w niniejszym rozporządzeniu i przepisach szczególnych wydanych na jego podstawie,

b) materiały nie wymienione w przepisach, o których mowa pod lit. a), lecz zakwalifikowa-

ne przez rzeczoznawcę jako niebezpieczne i potwierdzone przez urząd morski jako takie, c) materiały nie wymienione w przepisach, o których mowa pod lit. a), lecz:

— zgłoszone jako niebezpieczne w dokumentach związanych z transportem morskim,

— oznakowane jako niebezpieczne na opakowaniach,

— znajdujące się w opakowaniach, których sam wygląd i forma niedwuznacznie wskazują na niebezpieczny charakter ich zawartości,

do chwili orzeczenia rzeczoznawcy i decyzji urzędu morskiego;

2) transportem morskim jest przewóz morski materiałów niebezpiecznych stanowiących ładunek statku oraz czynności manipulacyjne tymi materiałami w portach morskich.

§ 3. Przepisów rozporządzenia nie stosuje się do:

1) transportu morskiego:

a) materiałów niebezpiecznych przewożonych statkami specjalnie zbudowanymi lub w całości przystosowanymi do przewozu tych materiałów,

b) cieczy palnych, przewożonych zbiornikowcami,

c) materiałów niebezpiecznych występujących luzem, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w przepisach szczególnych;

2) przewozu morskiego materiałów niebezpiecznych stanowiących zapasy okrętowe i własne wyposażenie statku.

§ 4. Przepisy rozporządzenia stosuje się odpowiednio w portach morskich do statków żeglugi śródlądowej, jeżeli przepisy dotyczące przewozu materiałów niebezpiecznych statkami żeglugi śródlądowej nie stanowią inaczej.

§ 5. 1. W czasie pobytu statku polskiego w porcie zagranicznym kapitan statku obowiązany jest stosować przepisy niniejszego rozporządzenia w zakresie manipulacji materiałami niebezpiecznymi na statku.

2. Jeżeli przepisy miejscowe nakazują inny sposób manipulacji materiałami niebezpiecznymi na statku, kapitan może zastosować przepisy miejscowe, jeżeli nie pogorszy to w istotny sposób stanu bezpieczeństwa statku, a zastosowanie przepisu miejscowego jest warunkiem wykonania zadań statku w tym porcie.

§ 6. 1. Przepisy rozporządzenia stosuje się odpowiednio do statków obcych w polskich portach morskich, na polskich wodach wewnętrznych i morzu terytorialnym w zakresie manipulacji materiałami niebezpiecznymi na statku.

2. Manipulacja materiałami niebezpiecznymi na statku w przypadkach, o których mowa w ust. 1, może nastąpić w inny sposób na wniosek kapitana statku — za zgodą urzędu morskiego.

§ 7. 1. Jeżeli przepisy rozporządzenia wymagają udziału lub opinii rzeczoznawcy, dysponent ładunku materiałów niebezpiecznych obowiązany jest powołać rzeczoznawcę i ponieść związane z tym koszty.

2. Rzeczoznawcą powinien być biegły sądowy, ekspert Polskiej Izby Handlu Zagranicznego lub przedsiębiorstwo rzeczoznawstwa. W razie niemożności powołania takich rzeczoznawców, rzeczoznawcą może być osoba posiadająca równorzędne z nimi kwalifikacje zawodowe w tym zakresie, a za granicą — ekspert miejscowy.

§ 8. Osoby zatrudnione przy transporcie morskim materiałów niebezpiecznych powinny być zaznajomione z przepisami niniejszego rozporządzenia oraz z przepisami szczególnymi.

§ 9. Ogólny nadzór nad bezpieczeństwem transportu morskiego materiałów niebezpiecznych sprawują właściwe urzędy morskie.

§ 10. 1. Materiały niebezpieczne dzieli się ze względu na charakter niebezpieczeństwa na następujące klasy:

Klasa 1 — Materiały wybuchowe.

1a. Materiały wybuchowe przedstawiające niebezpieczeństwo masowego wybuchu.

1b. Materiały wybuchowe nie przedstawiające niebezpieczeństwa masowego wybuchu.

1c. Materiały wybuchowe przedstawiające tylko niebezpieczeństwo pożaru.

Klasa 2 — Gazy.

2a. Gazy trwałe.

2b. Gazy skroplone.

2c. Gazy rozpuszczone,

2d. Gazy trwałe silnie oziębione.

Klasa 3 — Ciecze łatwopalne.

3a. Ciecze łatwopalne o temperaturze zapłonu poniżej 23°C według próby w tyglu zamkniętym lub poniżej 26,6°C według próby w tyglu otwartym.

3b. Ciecze łatwopalne o temperaturze zapłonu od 23°C do 60,5°C według próby w tyglu zamkniętym lub od 26,6°C do 65,6°C według próby w tyglu otwartym.

Klasa 4 — Ciała stałe lub inne materiały łatwopalne.

4a. Ciała stałe łatwopalne.

4b. Ciała stałe lub inne materiały skłonne do samozapalania się.

4c. Ciała stałe lub inne materiały łatwopalne, które przy zetknięciu z wodą wydzielają gazy łatwopalne.

Klasa 5 — Materiały utleniające i nadtlenki organiczne.

5a. Materiały utleniające.

5b. Nadtlenki organiczne.

Klasa 6 — Materiały trujące i zakaźne.

6a. Materiały trujące.

6b. Materiały zakaźne.

Klasa 7 — Materiały promieniotwórcze.

Klasa 8 — Materiały żrące.

Klasa 9 — Inne materiały niebezpieczne.

2. We wszystkich przypadkach, w których wymagane jest określenie w transporcie morskim właściwości materiałów niebezpiecznych, obowiązuje klasyfikacja ustalona w ust. 1.

§ 11. 1. Materiałami wybuchowymi są materiały wyprodukowane dla celów wybuchowych i pirotechnicznych niezależnie od tego, czy znajdują się w specjalnie przygotowanym przedmiocie, czy też nie, oraz wszelkie inne materiały, które z racji ich wybuchowych właściwości należy traktować jako wybuchowe z tym zastrzeżeniem, że wybuchowa atmosfera gazu, pary lub pyłu oraz materiały odmiennie zaklasyfikowane nie powinny być uważane za wybuchowe.

2. Materiały wybuchowe dzieli się na:

Klasa 1a — Materiały wybuchowe przedstawiające niebezpieczeństwo masowego wybuchu:

1) przedmioty zawierające materiały wybuchowe i posiadające własne środki zapłonu, jak również materiały wybuchowe inicjujące,

2) materiały wybuchowe oraz przedmioty zawierające materiały wybuchowe, lecz nie posiadające własnych środków zapłonu,

3) przedmioty zawierające mieszaniny zapalające oraz przedmioty skłonne do wybuchu, jak amunicja małokalibrowa z wybuchowymi pociskami, sztuczne ognie itp.

Klasa 1b — Materiały wybuchowe nie przedstawiające niebezpieczeństwa masowego wybuchu:

1) przedmioty zawierające materiały wybuchowe i posiadające bądź nie posiadające własnych środków zapłonu,

2) próbki materiałów wybuchowych dla celów laboratoryjnych inne aniżeli materiały wybuchowe inicjujące.

Klasa 1c — Materiały wybuchowe przedstawiające tylko niebezpieczeństwo pożaru.

§ 12. Klasa 2a — Gazami trwałymi są gazy, które nie mogą być skroplone w normalnej temperaturze.

Klasa 2b — Gazami skroplonymi są gazy, które mogą skroplić się pod ciśnieniem w normalnej temperaturze.

Klasa 2c — Gazami rozpuszczonymi są gazy rozpuszczone pod ciśnieniem w rozpuszczalniku, które mogą być zaabsorbowane przez materiał porowaty.

Klasa 2d — Gazami trwałymi silnie oziębiowymi są takie gazy, jak skroplone powietrze, tlen itp.

§ 13. 1. Cieczami łatwopalnymi są ciecz lub mieszaniny cieczy zawierające ciała stałe w roztworze lub zawieszynie (farby, pokosty, lakiery), które wydzielają pary łatwopalne w temperaturze $65,6^{\circ}\text{C}$ lub niższej według próby w tyglu otwartym, z wyjątkiem materiałów zaklasyfikowanych odmiennie ze względu na ich inne dominujące niebezpieczne właściwości.

2. Ciecze łatwopalne dzielą się na:

Klasa 3a — Ciecze łatwopalne o temperaturze zapłonu poniżej 23°C według próby w tyglu zamkniętym lub poniżej $26,6^{\circ}\text{C}$ według próby w tyglu otwartym.

Klasa 3b — Ciecze łatwopalne o temperaturze zapłonu od 23°C do $60,5^{\circ}\text{C}$ według próby w tyglu zamkniętym lub od $26,6^{\circ}\text{C}$ do $65,6^{\circ}\text{C}$ według próby w tyglu otwartym.

§ 14. Klasa 4a — Ciałami stałymi łatwopalnymi są materiały inne niż zaklasyfikowane jako materiały wybuchowe, a które w warunkach transportu są łatwo zapalne lub mogą spowodować albo przyczynić się do powstania pożaru przez tarcie.

Klasa 4b — Ciałami stałymi lub innymi materiałami skłonnymi do samozapalania się są materiały skłonne do samoczynnego nagrzewania się w normalnych warunkach występujących w transporcie lub do nagrzewania się w zetknięciu z powietrzem, przez co stają się skłonne do zapalania się.

Klasa 4c — Ciałami stałymi lub innymi materiałami łatwopalnymi, które przy zetknięciu z wodą wydzielają gazy łatwopalne, są materiały, które przez wzajemne oddziaływanie z wodą skłonne są do samozapalania się lub do wydzielania gazów łatwopalnych w ilościach niebezpiecznych.

§ 15. Klasa 5a — Materiałami utleniającymi są materiały, które nie będąc same łatwopalnymi, mogą w szczególności przez wydzielanie tlenu spowodować zapalenie się lub spotęgować gwałtowny pożar innego materiału.

Klasa 5b — Nadtlenki organiczne.

§ 16. Klasa 6a — Materiałami trującymi są materiały, które w razie przedostania się do organizmu lub stykania się z powierzchnią ciała zagrażają zdrowiu albo życiu ludzi bądź zwierząt.

Klasa 6b — Materiałami zakaźnymi są materiały zawierające chorobotwórcze drobnoustroje.

§ 17. Klasa 7 — Materiałami promieniotwórczymi są materiały lub kombinacje materiałów, które samoczynnie wydzielają promieniowanie jonizujące.

§ 18. Klasa 8 — Materiałami żrącymi są takie materiały, jak kwasy, ługi oraz inne żrące ciecz i ciała stałe, które przy zetknięciu z żywą tkanką poważnie ją uszkadzają przez działanie chemiczne, a w razie wycieku powodują znaczne uszkodzenie lub zniszczenie innego ładunku albo środków transportowych przez działanie chemiczne lub też mogą spowodować inne niebezpieczeństwo.

§ 19. Klasa 9 — Innymi materiałami niebezpiecznymi są materiały, które mogą stać się niebezpieczne na skutek dodania do nich pewnych materiałów zmieniających ich właściwości, jak również inne materiały, których niebezpieczeństwo w czasie transportu nie może być objęte innymi klasami.

§ 20. Materiały niebezpieczne wszystkich klas dzielą się ze względu na wymagany sposób postępowania z nimi w transporcie morskim na następujące kategorie:

Kategoria W — materiały niebezpieczne, których transport morski jest zabroniony.

Kategoria O — materiały szczególnie niebezpieczne, których składowanie w portach morskich jest zabronione.

Kategoria A — materiały szczególnie niebezpieczne, dopuszczone do transportu morskiego pod warunkiem przestrzegania specjalnych środków ostrożności.

Kategoria B — materiały niebezpieczne, dopuszczone do transportu morskiego pod warunkiem zachowania zwykłych środków ostrożności.

Kategoria S — materiały niebezpieczne, dopuszczone do składowania w magazynach ogólnego użytku.

§ 21. Minister Żeglugi wyda przepisy, zwane w niniejszym rozporządzeniu „przepisami szczegółowymi”, dotyczące bezpieczeństwa transportu morskiego materiałów niebezpiecznych, a w szczególności ustali wykaz materiałów niebezpiecznych z podziałem na klasy i kategorie oraz określi zasady sztautowania tych materiałów.

§ 22. 1. Materiały niebezpieczne nie wyliczone w wykazie ustalonym w przepisach szczegółowych powinny być w razie transportu morskiego tych materiałów zaklasyfikowane przez rzeczoznawcę zgodnie z przepisami §§ 10—19 na podstawie podobieństwa ich właściwości z właściwościami materiałów niebezpiecznych objętych wykazem.

2. Decyzję w sprawie uznania tych materiałów za niebezpieczne wydaje urząd morski.

§ 23. 1. Jeżeli istnieją wątpliwości co do zgodności zaklasyfikowania, dokumentacji, stanu lub właściwości opakowania albo oznakowania materiałów niebezpiecznych z przepisami rozporządzenia lub przepisami szczegółowymi, decyzję w sprawie dopuszczenia tych materiałów do transportu morskiego wydaje urząd morski po

zasięgnięciu opinii rzeczoznawcy i wysłuchaniu zainteresowanych.

2. Materiały niebezpieczne, co do których właściwości mogą istnieć wątpliwości ze względu na niedostateczne informacje podane w dokumentach, powinny być traktowane jako materiały kategorii A aż do chwili ustalenia ich właściwości.

3. W przypadkach wymienionych w § 2 pkt 1 lit. c) należy do czasu orzeczenia rzeczoznawcy i decyzji urzędu morskiego postąpić zgodnie ze zgłoszeniem, oznakowaniem lub wyglądem i formą opakowania.

Rozdział 2.

Dokumenty, opakowanie i oznakowanie.

§ 24. 1. We wszystkich dokumentach związanych z transportem morskim materiałów niebezpiecznych, w których wymienia się nazwę materiału, a w szczególności: w konosamentach, listach przewozowych, manifestach, listach ładunkowych, kwitach sternika, awizach, kwitach składowych, zleceniach i dyspozycjach, powinna być podana prawidłowa nazwa techniczna materiału niebezpiecznego, w miarę możliwości zgodna z przepisami szczegółowymi, oraz cyfrowe i literowe określenie klasy materiału zgodnie z określeniami użytymi w § 10.

2. Jeżeli opakowanie zbiorcze zawiera laboratoryjne odczynniki chemiczne i środki farmaceutyczne w małych ilościach, można podać określenie: „laboratoryjne odczynniki chemiczne” lub „środki farmaceutyczne”, załączając w miarę możliwości szczegółową specyfikację zawartości opakowania.

3. Nazwa materiału niebezpiecznego i określenie jego klasy powinno być napisane kolorem czerwonym lub podkreślone linią w tym kolorze.

§ 25. 1. Dokumenty załadunkowe związane z transportem morskim materiałów niebezpiecznych, przygotowane przez załadowcę (nadawcę), powinny zawierać świadectwo albo deklarację stwierdzającą, że ładunek materiałów niebezpiecznych powierzonych do transportu morskiego jest właściwie opakowany, oznaczony, zaopatrzone w nalepki (odbitki) i znajduje się w stanie odpowiednim do transportu morskiego.

2. Jeżeli materiały niebezpieczne ładowane są na polski statek morski w porcie zagranicznym, kapitan statku obowiązany jest zażądać doręczenia mu takiego świadectwa lub deklaracji. W razie niemożności uzyskania ich, powinien uzyskać opinię pisemną miejscowego rzeczoznawcy.

§ 26. 1. Na każdym statku przewożącym materiały niebezpieczne powinna być specjalna lista materiałów niebezpiecznych lub manifest wyszczególniający te materiały oraz ich rozmieszczenie na statku.

2. Wzór listy określają przepisy szczegółowe.

3. Listę lub manifest może zastąpić szczegółowy plan sztauerski wskazujący nazwę, klasę, ilość i rozmieszczenie materiałów niebezpiecz-

nych oraz ładunki rozmieszczone w ich sąsiedztwie.

§ 27. Każde opakowanie, w którym znajduje się materiał niebezpieczny, powinno być oznaczone prawidłową nazwą techniczną tego materiału i zaopatrzone w oznaczenie wskazujące niebezpieczne właściwości zawartości opakowania; oznaczenie powinno być wykonane w postaci napisu na opakowaniu lub na zawieszce trwale połączonej z opakowaniem.

§ 28. 1. Opakowania materiałów niebezpiecznych powinny być:

1) dobrze wykonane i w dobrym stanie;

2) wykonane z materiału nie powodującego niebezpiecznych reakcji chemicznych z jego zawartością i nie podlegającego uszkodzeniu przez zawartość;

3) zdolne do wytrzymywania normalnego ryzyka, jakie związane jest z transportem morskim.

2. Opakowania materiałów niebezpiecznych powinny być w szczególności tak szczelne, aby wykluczały wysypanie się, wyciek lub parowanie zawartości oraz aby uniemożliwiały przedostawanie się wilgoci do wnętrza, jeżeli zdarzenia takie mogą doprowadzić do stanu niebezpieczeństwa.

§ 29. W przypadkach, w których zazwyczaj używa się materiału chłonnego albo amortyzującego do opakowań zawierających ciecze, materiał ten powinien być:

1) zdolny do zmniejszenia do minimum niebezpieczeństw, które ciecz może wywołać,

2) rozłożony w taki sposób, aby zapobiegał ruchowi naczyń i otaczał je ze wszystkich stron,

3) stosowany w miarę możliwości w ilości wystarczającej do wchłonięcia cieczy w przypadku rozbicia naczyń.

§ 30. Naczynia zawierające ciecze niebezpieczne powinny mieć wolną przestrzeń wystarczającą do zabezpieczenia przed skutkami termicznego rozszerzania się cieczy oraz przed przyrostem ciśnienia wewnętrznego przy najwyższej temperaturze, jaka może nastąpić w czasie transportu morskiego.

§ 31. Butle lub inne opakowania do gazów pod ciśnieniem powinny być odpowiednio skonstruowane, poddane przepisowym próbom, utrzymane w dobrym stanie i prawidłowo napełnione.

§ 32. Pakowanie różnych materiałów niebezpiecznych do wspólnego opakowania zewnętrznego dozwolone jest wyłącznie w stosunku do laboratoryjnych odczynników chemicznych oraz środków farmaceutycznych w małych ilościach, z zachowaniem bezpiecznego sąsiedztwa wewnątrz opakowania.

§ 33. Puste opakowania, które poprzednio używane były do transportu materiałów niebezpiecznych, powinny być traktowane jak materiały niebezpieczne, chyba że zostały dokładnie oczyszczone i wysuszone lub — gdy rodzaj poprzednich zawartości bezpiecznie na to pozwala — dokładnie zamknięte.

§ 34. Obowiązek dostarczenia materiałów niebezpiecznych do transportu morskiego w prawidłowych i należycie oznaczonych opakowaniach ciąży na załadowcy (nadawcy).

Rozdział 3.

Wprowadzanie materiałów niebezpiecznych do portu, przeładunek oraz inne czynności manipulacyjne.

§ 35. 1. Materiały niebezpieczne kategorii O mogą być wprowadzone do portu tylko na czas niezbędny dla wykonania czynności przeładunkowych i innych niezbędnych manipulacji związanych z przeładunkiem, z zastrzeżeniem przepisu § 54.

2. Decyzję w sprawie wprowadzenia do portu statku, przewożącego materiały wybuchowe nie przeznaczone do manipulacji w danym porcie, podejmuje w każdym poszczególnym przypadku kapitan portu po zasięgnięciu w miarę potrzeby opinii rzeczoznawcy. W razie decyzji pozytywnej kapitan portu ustala i zarządza niezbędne środki ostrożności, jakie należy zachować.

§ 36. Jeżeli ładunek materiałów niebezpiecznych, z wyjątkiem materiałów niebezpiecznych należących do kategorii S, przeznaczony do transportu morskiego stanowi przesyłkę większą niż jeden wagon, wysyłający powinien uzyskać zgodę zarządu portu na wprowadzenie ładunku do portu. Zarząd portu wyraża zgodę w miarę istniejących w porcie możliwości manipulacyjno-skladowych.

§ 37. W związku z wprowadzaniem do portu statku morskiego przewożącego materiały niebezpieczne, z wyjątkiem materiałów niebezpiecznych należących do kategorii S, armator lub jego przedstawiciel powinien na 24 godziny, a jeżeli podróż statku trwa krócej — na 8 godzin przed wprowadzeniem statku — zgłosić kapitanowi portu i głównemu dyspozytorowi portu nazwę statku, nazwę, ilość i określenie właściwości materiału niebezpiecznego oraz proponowane miejsce podstawienia statku w porcie.

§ 38. W związku z wprowadzaniem do portu środków transportu lądowego lub wodnego śródlądowego, przewożących materiały niebezpieczne, z wyjątkiem materiałów niebezpiecznych należących do kategorii S, spedytor powinien przed wprowadzeniem do portu tych środków zgłosić na piśmie kapitanowi portu i głównemu dyspozytorowi numer środka transportowego (wagonów, samochodów, barek itp.), nazwę, ilość i określenie właściwości materiału niebezpiecznego oraz uzgodnione miejsce podstawienia środka transportowego w porcie.

§ 39. Przez przeładunek materiałów niebezpiecznych rozumie się ich przemieszczenie ze środka transportu na skład lub odwrotnie albo z jednego środka transportu na inny środek transportu.

§ 40. Przeładunek materiałów niebezpiecznych kategorii O, poza wymienionymi w § 54, dozwolony jest jedynie w sposób bezpośredni, tj. z jednego środka transportowego na inny środek transportowy.

§ 41. 1. Przeładunek materiałów niebezpiecznych klasy 1 dozwolony jest tylko w miejscach oraz ilościach ustalonych przez Ministra Żeglugi.

2. Przeładunek pozostałych materiałów niebezpiecznych może odbywać się w dowolnych miejscach portu pod warunkiem zachowania niezbędnych środków ostrożności.

3. Przeładunek bezpośredni materiałów klasy 1 w rodzajach i ilościach określonych w § 54 może odbywać się w odniesieniu do statku przy każdym nabrzeżu pod warunkiem zachowania zwykłych środków ostrożności.

4. Przeładunek materiałów klasy 1 na redzie portu odbywać się może tylko na warunkach określonych w każdym przypadku przez kapitana portu, który ustali:

- 1) miejsce zakotwiczenia statku,
- 2) odległość statku od innych statków i obiektów portowych (promień bezpieczeństwa),
- 3) warunki nawigacyjne, tj. stan morza, siłę i kierunek wiatru,
- 4) inne istotne wymagania.

§ 42. 1. Przeładunek oraz inne manipulacje dotyczące:

- 1) materiałów niebezpiecznych klasy 1,
- 2) materiałów innych klas kategorii O i A, może odbywać się tylko w porze dziennej (od wschodu do zachodu słońca).

2. Przeładunek innych materiałów niebezpiecznych niż wymienione w ust. 1 dozwolony jest również w porze nocnej pod warunkiem wystarczającego bezpiecznego oświetlenia miejsca przeładunku.

3. Niedozwolone jest przeładowywanie materiałów niebezpiecznych w czasie burzy z wyłączeniami atmosferycznymi. Luki statków powinny być wówczas zamknięte, a środki transportu lądowego odpowiednio zabezpieczone.

§ 43. Przy przeładunku i innych manipulacjach materiałami:

- 1) klasy 1, z wyjątkiem wymienionych w § 54,
- 2) klasy 6b kategorii O i A,
- 3) klasy 7,
- 4) innych klas kategorii O i A oraz
- 5) jeżeli wymagają tego szczególne okoliczności, np. duża ilość materiałów, wątpliwości co do stanu opakowania i stanu towaru,

obowiązuje nadzór rzeczoznawcy oraz przedstawiciela służby bezpieczeństwa i higieny pracy.

§ 44. 1. Przy przeładunku i innych manipulacjach materiałami niebezpiecznymi klas 1, 2, 3, 4 i 5 obowiązuje nadzór i asysta straży pożarnej.

2. Urząd morski może udzielić zwolnienia od obowiązku ustanowienia nadzoru i asysty straży pożarnej, jeżeli nie pogorszy to w sposób istotny stanu bezpieczeństwa i zostanie zachowana należyta ostrożność.

§ 45. Przed przystąpieniem do przeładunku materiałów niebezpiecznych klas 1, 2, 3, 4 i 5 kategorii O i A należy komin statku zabezpieczyć siatką przeciwiskrową oraz wyłączyć spod napięcia przewody elektryczne przechodzące przez ładownię.

§ 46. 1. W czasie przeładunku materiałów niebezpiecznych klas 1, 2, 3, 4 i 5 niedozwolone jest

palenie tytoniu, używanie ognia i nieosłoniętego światła na ładzie w odległości mniejszej niż 30 m od punktu przeładunku, o czym powinny informować tablice ostrzegawcze.

2. Palenie tytoniu na statkach dozwolone jest w czasie przeładunku materiałów wymienionych w ust. 1 tylko w miejscach wyznaczonych przez kapitana statku.

3. Przy przeładunku materiałów niebezpiecznych klasy 1 oraz klas 3, 4b, 4c kategorii A niedozwolone jest posiadanie przy sobie przez osoby dokonujące przeładunku — zapalek, zapalniczek oraz wszelkich przedmiotów metalowych mogących wywołać iskrzenie.

§ 47. W czasie przeładunku materiałów niebezpiecznych klas 1, 2, 3, 4 i 5 na statek morski zabronione jest jednoczesne wykonywanie bunkrowania statku węglem lub olejem pędnym.

§ 48. 1. We wszystkich przypadkach przerw w pracach przeładunkowych luki ładowni statków powinny być natychmiast przez przeładowcę zakryte co najmniej tzw. „kapturem”.

2. Otwieranie luków ładowni, w których znajdują się materiały niebezpieczne, w czasie postępu statku w porcie w celach innych niż wykonanie prac przeładunkowych — jest dozwolone w przypadkach koniecznych za zezwoleniem kapitana statku i pod nadzorem oficera.

§ 49. Przy wykonywaniu prac przeładunkowych powinny być w miarę możliwości stosowane następujące zasady:

1) przy wylądunku — materiały niebezpieczne znajdujące się na pokładzie i w ładowniach statku powinny być wylądowane w pierwszej kolejności,

2) przy załadunku — materiały niebezpieczne powinny być umieszczone na statku w ostatniej kolejności.

§ 50. Wszelkie czynności związane z otwarciem opakowania zewnętrznego materiałów niebezpiecznych kategorii O i A oraz wszystkich materiałów klasy 1 i klasy 7, jak np. pobieranie prób, sortowanie, dozwolone są pod nadzorem i w obecności rzeczoznawcy.

§ 51. 1. Wykonywanie napraw uszkodzonych lub niekompletnych opakowań materiałów niebezpiecznych dozwolone jest:

1) przy materiałach klasy 1 i klasy 7 oraz materiałach innych klas kategorii O i A — pod nadzorem rzeczoznawcy i przedstawiciela służby bezpieczeństwa i higieny pracy i w miejscu przez nich oznaczonym,

2) przy innych materiałach niebezpiecznych — pod nadzorem kierownika magazynu (dysponenta rejonu przeładunkowego) i przedstawiciela służby bezpieczeństwa i higieny pracy.

2. Wykonywanie w pomieszczeniach ładunkowych statku napraw opakowań materiałów niebezpiecznych uszkodzonych w czasie przeładunku jest niedozwolone, chyba że rzeczoznawca ze względu na szczególne okoliczności orzeknie inaczej.

§ 52. Rozsypy bądź wycieki powstałe w wyniku uszkodzenia opakowania materiałów niebezpiecznych powinny zostać natychmiast usunięte, a miejsca ich dokładnie zneutralizowane pod nad-

zorem rzeczoznawcy i przedstawiciela służby bezpieczeństwa i higieny pracy.

Rozdział 4.

Składowanie.

§ 53. Przez składowanie materiałów niebezpiecznych rozumie się przechowywanie ich w porcie.

§ 54. Materiały wybuchowe niżej wymienione wolno składować w porcie w następujących maksymalnych ilościach wagi netto:

1) 20 ton — amunicji myśliwskiej, sportowej i małokalibrowej, naboju bezpiecznych oraz lontów klasy 1c,

2) 2,5 tony — materiałów klasy 2c, innych niż lonty, oraz lontów klasy 1b,

3) 100 kg — innych materiałów klasy 1 niż wymienione w pkt 1 i pkt 2 za każdorazowym zezwoleniem urzędu morskiego.

§ 55. Składowanie wszelkich materiałów niebezpiecznych zabronione jest, jeżeli urządzenia portu nie pozwalają na zapewnienie wymaganych warunków składowania i nadzoru.

§ 56. 1. Składowanie materiałów niebezpiecznych innych niż kategorii S dozwolone jest wyłącznie w magazynach specjalnie na ten cel przeznaczonych pod stałym nadzorem magazyniera i okresowym nadzorem rzeczoznawcy.

2. Materiały niebezpieczne należące do kategorii S mogą być składowane również na barkach. Składowanie na barkach innych materiałów niebezpiecznych, z wyłączeniem materiałów należących do klas 1 i 7 oraz materiałów innych klas należących do kategorii O i A, dozwolone jest za każdorazowym zezwoleniem urzędu morskiego.

3. Jeżeli pozwala na to jakość i stan opakowania, wolno składować materiały niebezpieczne na placach składowych specjalnie do tego celu przeznaczonych, z wyjątkiem materiałów kategorii O i A.

§ 57. Materiały niebezpieczne o właściwościach kwalifikujących je do więcej niż jednej klasy niebezpieczeństwa należy składować ze szczególnymi środkami ostrożności, zwracając uwagę na umieszczenie ich w dozwolonym sąsiedztwie.

§ 58. 1. Jeżeli przepisy szczegółowe nie stanowią inaczej, okresy składowania materiałów niebezpiecznych nie mogą przekraczać:

1) dla materiałów niebezpiecznych kategorii A:

— w relacji importowej 10 dni,

— w relacji eksportowej 20 dni,

2) dla innych materiałów niebezpiecznych:

— w relacji importowej 20 dni,

— w relacji eksportowej 40 dni.

2. Składowanie materiałów niebezpiecznych kategorii S dozwolone jest bez ograniczenia czasu.

3. Przekroczenie ustalonych w ust. 1 okresów składowania dozwolone jest w wyjątkowych przypadkach za zgodą dyrektora urzędu morskiego.

§ 59. 1. Materiały niebezpieczne powinny być składowane w taki sposób, aby w razie uszkodzenia opakowania lub na skutek wzajemnego oddziaływania zawartości opakowań nie mogły wytworzyć stanu niebezpieczeństwa.

2. W szczególności nie mogą być składowane w bezpośrednim sąsiedztwie:

1) materiały klasy 1 wymienione w § 54 obok materiałów klas 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 i 9,

2) materiały klasy 4b obok materiałów klas 2, 3, 4a, 4c i 5,

3) materiały klas 3, 4a, 4b, 4c obok materiałów klas 2, 5a, 5b,

4) środki farmaceutyczne obok materiałów klas 6a i 6b oraz materiałów wydzielających cuchnące pary,

5) materiały niebezpieczne, wrażliwe na zetknięcie się z wodą lub wilgocią, obok miejsc wilgotnych i materiałów higroskopijnych,

6) materiały strzępiaste (bawełna, juta, sisal itp.) obok jakichkolwiek źródeł wilgoci, tłuszczów oraz materiałów klasy 3,

7) materiały o charakterze kwaśnym obok materiałów o charakterze alkalicznym,

8) materiały w opakowaniach nasiąkliwych (worki, opakowania drewniane) obok naczyń szklanych i ceramicznych z cieczami.

3. Za bezpośrednie sąsiedztwo, o którym mowa w ust. 2, uważa się odległość mniejszą niż 6 m, a w odniesieniu do materiałów wymienionych w ust. 2 pkt 1 — każde wspólne nie odgródzone ścianą pomieszczenie.

4. Wszelkie materiały klasy 7 dopuszczone do składowania powinny być składowane bez względu na ścianę odgradzającą w odległości nie mniejszej niż 20 m od środków spożywczych i środków bezpośredniego użytku, materiałów fotograficznych oraz materiałów klas 1, 2, 3 i 4.

§ 60. 1. Piętrzenie materiałów niebezpiecznych, z wyjątkiem materiałów kategorii S, uzależnione jest od opinii rzeczoznawcy.

2. Materiały niebezpieczne powinny być tak układane, aby zamknięcia opakowań były zwrócone ku górze, a napisy i nalepki na opakowaniach — były widoczne.

§ 61. 1. Materiały niebezpieczne klas 1, 2, 3, 4 i 5 powinny być składowane w pomieszczeniach zaciemnionych, przewiewnych i chłodnych.

2. W pomieszczeniach, w których składowane są materiały niebezpieczne klasy 1 wymienione w § 54 oraz klas 2, 3, 4 i 5, z wyjątkiem materiałów kategorii S, niedozwolone jest używanie środków lub sprzętu mogących wywołać iskrzenie, a więc źródeł otwartego ognia, układek, wózków elektrycznych itd.

§ 62. Magazyny i inne pomieszczenia specjalnie przeznaczone do składowania materiałów niebezpiecznych powinny być wyposażone w odpowiednie urządzenia zabezpieczające, tj. łączność telefoniczną, system alarmowy, środki przeciwpożarowe, środki neutralizujące, apteczki pod ręczne odpowiednio wyposażone, maski przeciwgazowe i aparaty tlenowe.

§ 63. W razie stwierdzenia wydzielania się ga-

zów, par, dymów lub zagrzewania się składowanego materiału, jak również rozdymania opakowania oraz innych objawów powstającego niebezpieczeństwa, kierownik magazynu obowiązany jest bezzwłocznie zawiadomić przełożonych, straż pożarną i służbę bezpieczeństwa i higieny pracy oraz zastosować dostępne określone przepisami szczegółowymi środki zapobiegawcze.

§ 64. Pomieszczenia, w których składowane są materiały niebezpieczne, powinny być przynajmniej raz na miesiąc poddawane specjalnej inspekcji urzędu morskigo.

Rozdział 5.

Przewóz w porcie.

§ 65. Przez przewóz w porcie materiałów niebezpiecznych rozumie się przewóz ich w porcie poza pomieszczeniami zamkniętymi.

§ 66. 1. Wykonywanie przewozu w porcie środkami transportu wodnego wymaga zgody kapitana portu.

2. Stan techniczny (odpowiednie resorowanie, nieiskrzenie itp.) środków transportu lądowego użytych do przewozu, jak wagonów, taboru samochodowego itp., powinien zapewniać pełne bezpieczeństwo przewozu. Środki te powinny być zaopatrzone w odpowiednie zabezpieczenia burtowe przed spadnięciem ładunku.

3. Wagony używane do przewozu powinny posiadać napisy ostrzegawcze, wskazujące, jaki rodzaj materiałów niebezpiecznych jest przewożony.

§ 67. 1. Załadowanie materiałów niebezpiecznych różnych klas powinno być zgodne z przepisami szczegółowymi dotyczącymi dozwolonego sąsiedztwa.

2. Poszczególne sztuki powinny być ułożone szczelnie bez pozostawiania wolnych miejsc pomiędzy nimi, a sztuki w opakowaniach nadających się do toczenia, w balonach szklanych lub naczyniach ceramicznych powinny być dodatkowo zabezpieczone przez podklinowanie bądź inne trwałe umocnienie w przestrzeni ładunkowej.

3. Ładowności ustalonej dla lądowych środków transportu nie wolno przekraczać. Ponad burtę nadwozia nie może wystawać więcej niż połowa wysokości opakowania najwyżej załadowanej warstwy; nie dotyczy to materiałów niebezpiecznych kategorii S.

§ 68. Szybkość przewozu nie może przekraczać:

1) dla środków transportu wodnego — szybkości ustalonej przepisami portowymi urzędu morskigo bądź ustalonej specjalnie dla danego przewozu przez kapitana portu,

2) dla taboru samochodowego — 15 km/godz.,

3) dla wagonów — 5 km/godz.,

4) dla innych środków transportu — bezpiecznej szybkości, nie przekraczającej jednak 10 km/godz.

§ 69. 1. Środki transportu wodnego i lądowego (poza wagonami) użyte do przewozu materia-

łów niebezpiecznych kategorii O i A powinny być oznaczone zgodnie z przepisami porządkowymi obowiązującymi w poszczególnych portach morskich.

2. W czasie przewozu materiałów niebezpiecznych klas 1, 2, 3, 4 i 5 kategorii A środkami transportu wodnego wszelkie paleniska, poza siłownią, powinny być wygaszone i powinny być zachowane przepisy § 45.

3. Wykonywanie przewozu materiałów niebezpiecznych kategorii O może odbywać się tylko według wskazówek rzeczoznawcy.

4. Przewóz materiałów niebezpiecznych kategorii O i A powinien odbywać się w obecności konwojenta.

5. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych kategorii O, A i B zabronione jest jednocześnie przewożenie ekip przeładunkowych i innych osób nie związanych z obsługą środków przewozowych.

§ 70. Stan techniczny środków przewozowych, na których materiały niebezpieczne zostały przywiezione do portu lub są z niego wywożone, ich oznaczanie i sposób załadowania powinny być zgodne z przepisami obowiązującymi dla danego rodzaju transportu.

Rozdział 6.

Sztauerka.

§ 71. Przez sztauerkę materiałów niebezpiecznych rozumie się sposób ich układania, rozmieszczania i zamocowania w pomieszczeniach statku oraz na pokładzie statku zapewniający bezpieczeństwo ludzi, statku i ładunku w czasie przewozu morskiego.

§ 72. 1. Materiały niebezpieczne powinny być sztauowane odpowiednio do ich właściwości. Materiały nie nadające się do wspólnego lokowania powinny być umieszczone oddzielnie.

2. Materiały wybuchowe przedstawiające poważne niebezpieczeństwo powinny być sztauowane w magazynie statkowym, który powinien być dokładnie zamknięty w czasie podróży. Materiały takie powinny być sztauowane oddzielnie od detonatorów.

3. Urządzenia elektryczne i kable znajdujące się we wszelkich pomieszczeniach, w których przewożone są materiały wybuchowe, powinny być tak umieszczone i używane, aby zmniejszyć do minimum niebezpieczeństwo pożaru lub wybuchu.

4. Materiały, które wydzielają niebezpieczne pary, powinny być sztauowane w dobrze wietrzonych pomieszczeniach lub na pokładzie.

5. Na statkach przewożących łatwopalne ciecze lub gazy należy przedsięwziąć specjalne środki ostrożności, zapobiegające powstaniu pożaru lub wybuchu.

6. Materiały skłonne do samoczynnego nagrzewania się lub zapalania nie powinny być sztauowane, zanim nie zostaną przedsięwzięte odpowiednie środki ostrożności zapobiegające powstaniu pożaru.

§ 73. 1. Wykonywanie wszelkich prac sztauerskich przy materiałach niebezpiecznych dozwolone jest jedynie pod nadzorem:

- 1) I oficera — dla materiałów kategorii O i A,
- 2) oficera wachtowego — dla innych materiałów niebezpiecznych.

2. Przy wykonywaniu prac sztauerskich w przypadkach określonych w § 43 wymagany jest ponadto nadzór rzeczoznawcy.

§ 74. Przed rozpoczęciem prac sztauerskich kapitan statku powinien:

- 1) sprawdzić stan pomieszczeń statku przeznaczonych do umieszczenia materiałów niebezpiecznych,
- 2) poinstruować załogę o niebezpiecznych właściwościach materiałów i zarządzić środki bezpieczeństwa, niezbędne przy sztauerce danego materiału,
- 3) omówić sposób wykonania prac sztauerskich z odpowiedzialnym kierownikiem zespołów sztauerskich.

§ 75. 1. Wstępny plan przeładunkowy statku powinien być sporządzony z uwzględnieniem w miarę możliwości zasad określonych w § 49.

2. W planie sztauerskim statku miejsca, w których zostały umieszczone materiały niebezpieczne, powinny być wyraźnie zaznaczone, z podaniem w miarę możliwości klasy i kategorii niebezpieczeństwa.

§ 76. Przy sztauerce materiałów niebezpiecznych rozróżnia się następujące rodzaje pomieszczeń ładunkowych statków:

- 1) pokład otwarty — pokład narażony na działanie warunków atmosferycznych,
- 2) pomieszczenia międzypokładowe — przestrzeń utworzona przez dwa pokłady, grodzie oraz burty statku,
- 3) pomieszczenia pokładu ochronnego — przestrzeń utworzona przez pokład główny i znajdujący się nad nim pokład ochronny,
- 4) pojedyncza ładownia — przestrzeń utworzona przez pokład główny, dno statku oraz jego grodzie i burty, nie posiadająca międzypokładów.

§ 77. Sztauowanie materiałów niebezpiecznych na statkach morskich dozwolone jest w następujący sposób:

- 1) „pod pokładem”,
- 2) „pod pokładem bez nadsztauowania”,
- 3) „pod pokładem z daleka od gorąca”,
- 4) „w międzypokładzie”,
- 5) „w międzypokładzie łatwo dostępnym”,
- 6) „na pokładzie bez zabezpieczenia”,
- 7) „na pokładzie z zabezpieczeniem”,
- 8) „na pokładzie pod zakryciem”.

§ 78. 1. Określenia użyte w § 77 mają następujące znaczenia:

- 1) „pod pokładem” — materiały umieszcza się we wszelkich pomieszczeniach ładunkowych pod pokładem pod warunkiem, że posiadają one dostateczną wentylację,
- 2) „pod pokładem bez nadsztauowania” — tak jak „pod pokładem”, z tym że na materiałach niebezpiecznych nie wolno kłaść towarów innego rodzaju,

3) „pod pokładem z daleka od gorąca” — materiały umieszcza się we wszelkich pomieszczeniach pod pokładem nie narażonych na sztuczne ogrzewanie i posiadających dostateczną wentylację; umieszczenie materiałów niebezpiecznych w tak określony sposób sztauowania w pomieszczeniach sąsiadujących z kotłownią, maszynownią (z wyjątkiem statków o napędzie spalinowym), zasobnią węglową lub kuchnią jest dozwolone pod warunkiem zachowania odległości przynajmniej 6 m od wymienionych pomieszczeń,

4) „w międzypokładzie” — materiały umieszcza się w dowolnym pomieszczeniu międzypokładowym lub pomieszczeniu pokładu ochronnego,

5) „w międzypokładzie łatwo dostępnym” — materiały umieszcza się w pomieszczeniach międzypokładowych, znajdujących się bezpośrednio pod otwartym pokładem lub w pomieszczeniach pokładu ochronnego,

6) „na pokładzie bez zabezpieczenia” — materiały umieszcza się na otwartym pokładzie i zabezpiecza w miarę potrzeby przed działaniem warunków atmosferycznych,

7) „na pokładzie z zabezpieczeniem” — materiały umieszcza się na otwartym pokładzie i zabezpiecza przed działaniem morza (przy pomocy specjalnie do tego celu zbudowanych nadbudówek) oraz przed działaniem słońca (przy pomocy rozwieszonych brezentów lub materiału sztauerskiego),

8) „na pokładzie pod zakryciem” — materiały umieszcza się w krytych nadbudówkach pokładu otwartego (dziobówka, średniówka, rufówka itp.), pod warunkiem że są one oddzielone grodzią od pomieszczeń mieszkalnych, chłodniczych i sterywnych.

2. Dla statków posiadających pojedyncze ładownie określenie „w międzypokładzie łatwo dostępnym” jest równoznaczne z określeniem „pod pokładem z daleka od gorąca”.

§ 79. W czasie wykonywania prac sztauerskich przy materiałach niebezpiecznych klas 1, 2, 3, 4 i 5 urzędnika gaśnicze statku powinny znajdować się w pełnej gotowości. W pobliżu ładowni, w których wykonywane są prace sztauerskie, powinien znajdować się gotowy do użycia sprzęt gaśniczy.

§ 80. Materiały niebezpieczne sztauowane na pokładzie nie mogą zajmować więcej niż 50% całkowitej powierzchni pokładu wykorzystywanej do przewozu ładunków.

§ 81. Sztauowanie materiałów niebezpiecznych w pomieszczeniach, w których znajduje się bagaż pasażerski, lub w pomieszczeniach łatwo dostępnych dla pasażerów jest zabronione.

§ 82. Do wykonywania prac sztauerskich mają odpowiednie zastosowanie przepisy §§ 42, 44, 45, 47, 48, 49 i 51 ust. 2.

Rozdział 7.

Przewóz morski.

§ 83. Przez przewóz morski materiałów niebezpiecznych rozumie się okres ich przemieszczania od zakończenia załadunku na statek morski w porcie wyjścia statku do rozpoczęcia wyładunku w porcie przeznaczenia.

§ 84. 1. Kapitan statku przewożącego materiały niebezpieczne obowiązany jest przed rozpoczęciem podróży statku wydać pisemną instrukcję dla załogi, dotyczącą postępowania z materiałami niebezpiecznymi. Instrukcja ta powinna zawierać m. in. charakterystykę niebezpieczeństw, jakie przedstawiają poszczególne materiały.

2. Do wszystkich przyjmowanych do przewozu materiałów niebezpiecznych klasy 7 oraz wszelkich materiałów niebezpiecznych kategorii O i A pozostałych klas powinna być dołączona pisemna instrukcja rzeczoznawcy, określająca niebezpieczne właściwości tych materiałów, sposoby postępowania z nimi i środki zaradcze w razie wystąpienia zagrożenia w czasie podróży.

3. Instrukcje, o których mowa w ust. 1 i 2, powinny być wywieszane w kabinie nawigacyjnej i na tablicy ogłoszeń.

§ 85. W czasie przewozu wszelkie manipulacje materiałami kategorii O i A lub w ich pobliżu powinny się odbywać pod osobistym nadzorem I oficera.

§ 86. 1. W czasie przewozu w ładowniach zawierających materiały niebezpieczne lub w ich pobliżu, w zasięgu ustalonym przez kapitana statku, zabronione jest:

1) przeprowadzanie jakichkolwiek napraw, z wyjątkiem przypadków podanych w § 96,

2) posługiwanie się otwartym ogniem,

3) palenie tytoniu.

2. W razie doładowywania lub częściowego wyładowywania ładowni w porcie pośrednim materiały niebezpieczne powinny być pod stałym nadzorem członka załogi statku, a prace powinny być tak zorganizowane, aby wykluczyć uszkodzenie materiałów niebezpiecznych.

§ 87. W czasie trwania przewozu bunkrowanie, przyjmowanie zapasów lub jakiegokolwiek ładunku na pokład może się odbywać tylko przy zamkniętych ładowniach zawierających materiały niebezpieczne kategorii O i A.

§ 88. 1. Wejście i przebywanie w ładowniach zawierających materiały niebezpieczne powinno odbywać się pod nadzorem oficera. Jeżeli są to materiały kategorii O i A, nadzór powinien sprawować I oficer.

2. Na statkach przewożących pasażerów należy zapobiec ich zbliżaniu się do ładowni, w których mieszczą się materiały niebezpieczne. Wchodzenie pasażerów do pomieszczeń, w których znajdują się takie materiały, jest zabronione.

§ 89. Komin statku przewożącego materiały niebezpieczne klas 1, 2, 3, 4 i 5 powinien być zabezpieczony siatką przeciwiskrową:

1) przez cały czas podróży, jeżeli materiały te są przewożone na pokładzie,

2) przed otwarciem ładowni zawierających te materiały.

§ 90. Nawiewniki statku prowadzące do ładowni zawierających materiały niebezpieczne klas 1, 2, 3, 4 i 5 powinny być zabezpieczone siatką przeciwiskrową w czasie:

1) postojów w portach pośrednich,

2) przechodzenia przez kanały.

§ 91. 1. Przy wejściu ludzi do ładowni zawierającej materiały niebezpieczne mogące wydzielać pary lub gazy niebezpieczne dla zdrowia należy ładownię dokładnie przewietrzyć i uzyskać od upoważnionego rzeczoznawcy zaświadczenie o nieobecności gazów. W razie niemożności uzyskania takiego zaświadczenia człowiek wchodzący do ładowni powinien być zaopatrzony w maskę z aparatem do oddychania świeżym powietrzem lub w maskę przeciwgazową z odpowiednim pochłaniaczem albo w aparat tlenowy i powinien być zabezpieczony od góry linką, za pomocą której można go wyciągnąć z ładowni.

2. W ładowniach zawierających materiały niebezpieczne wolno posługiwać się tylko światłem gazoszczelnym.

§ 92. W ładowniach, w których znajdują się materiały wydzielające ciepło lub które pod wpływem rosnącej temperatury mogą ulegać rozkładowi lub zepsuciu albo uszkodzeniu, należy co 4 godziny, pod koniec każdej wachty, mierzyć temperaturę. O zauważonym wzroście temperatury oficer wachtowy powinien niezwłocznie zawiadomić kapitana statku.

§ 93. 1. W czasie przebywania statku na morzu, jeżeli warunki na to pozwalają, należy starannie wietrzyć ładownie, w których mieszczą się materiały niebezpieczne. Na statkach pozbawionych wentylacji elektrycznej należy w miarę możliwości uchylać skrajne rzędy desek lukowych.

2. Jeżeli materiały niebezpieczne mogą wytwarzać pary i gazy wybuchowe lub łatwopalne, należy zaniechać wietrzenia, jeżeli przepisy szczegółowe nie stanowią inaczej.

§ 94. Jeżeli w ładowni znajdują się materiały wrażliwe na wzrost temperatury, nasłonecznione pokłady nad nimi należy polewać wodą. Jeżeli są to pokłady stalowe, należy na nich rozciągnąć uprzednio brezenty, płachty lub maty.

§ 95. Po każdorazowym przejściu statku przez ciężkie warunki atmosferyczne należy najwcześniej, jak tylko na to pozwolą okoliczności, skontrolować, czy materiały niebezpieczne lub ich opakowanie nie uległo uszkodzeniu.

§ 96. Jeżeli statek dozna awarii, na skutek której istnieje konieczność dokonania prac lub napraw w ładowni zawierającej materiały niebezpieczne, kapitan statku ma prawo zarządzić wykonanie tych napraw, lecz przedtem powinien w miarę możliwości zastosować środki zabezpieczające.

§ 97. W razie uszkodzenia opakowania materiałów niebezpiecznych w czasie podróży można na statku dokonać naprawy tych opakowań. Jeżeli zachodzi podejrzenie, że materiał niebezpieczny, inny niż klasy 7, na skutek uszkodzenia opakowania lub z innych powodów może zagrażać bezpośrednim niebezpieczeństwem ludziom, statkowi lub innym ładunkom, należy taki materiał wyrzucić za burtę lub zniszczyć w inny sposób, a gdy chodzi o materiały klasy 7 — postąpić zgodnie z przepisami szczegółowymi.

§ 98. Wszystkie czynności podjęte w związku z przewozem materiałów niebezpiecznych, mierzenie temperatur, czas i rodzaj wietrzenia, przyczyny uniemożliwiające wietrzenie, polewanie pokładów wodą, inspekcje i ich rezultaty oraz decyzje kapitana powinny być wpisane do dziennika okrętowego.

§ 99. Po wyładunku materiałów niebezpiecznych I oficer powinien osobiście skontrolować, czy w ładowniach nie ma pozostałości tych materiałów lub ich opakowań, a w razie wyładunku materiałów klasy 7 spowodować sprawdzenie przez rzeczoznawcę ewentualności skażenia pomieszczeń lub ładunków.

Rozdział 8.

Przepisy końcowe.

§ 100. Przepisy niniejszego rozporządzenia dotyczące opakowań nie naruszają przepisów wydanych w tym przedmiocie dla innego rodzaju transportu.

§ 101. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie jednego miesiąca od dnia ogłoszenia.

Minister Żeglugi: *S. Darski*

100

ZARZĄDZENIE MINISTRA ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 6 czerwca 1963 r.

w sprawie uzyskiwania tytułu starszego felczera.

(*Monitor Polski z dnia 29 czerwca 1963 r. Nr 51, poz. 259*)

Na podstawie art. 3 ust. 4 ustawy z dnia 20 lipca 1950 r. o zawodzie felczera (Dz. U. z 1950 r. Nr 38, poz. 336 i z 1954 r. Nr 57, poz. 284) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Właściwe do spraw zdrowia i opieki społecznej organy prezydów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) oraz Centralny Ośrodek Doskonalenia Średnich Kadr Medycznych organizują dla felczera, ubiegających się o tytuł starszego felczera, kursy specjalistyczne w zakresie analityki, elektroradiologii, sanitarno-epidemiologicz-

nym, higieny szkolnej, wiejskiej służby zdrowia oraz przemysłowej służby zdrowia.

2. Programy kursów specjalistycznych ustala załącznik nr 1*) do zarządzenia.

3. Kursy specjalistyczne są kursami II stopnia z oderwaniem od pracy w rozumieniu przepisów zarządzenia nr 160 Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 lipca 1954 r. w sprawie zasad organizowania, prowadzenia i finansowania kursowego doszkalania zawodowego (*Monitor Polski*

*) Załącznik pominięto.

z 1954 r. Nr A-67, poz. 849, z 1955 r. Nr 36, poz. 351, z 1956 r. Nr 79, poz. 957, z 1958 r. Nr 11, poz. 67 i z 1962 r. Nr 21, poz. 93).

§ 2. 1. Felczer ubiegający się o tytuł starszego felczera powinien złożyć podanie o dopuszczenie na kurs specjalistyczny do organu do spraw zdrowia i opieki społecznej prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) właściwego ze względu na miejsce zatrudnienia.

2. Felczerzy zatrudnieni w służbie zdrowia Ministerstw: Spraw Wewnętrznych, Komunikacji oraz Sprawiedliwości składają podania do tych Ministerstw, a zatrudnieni w służbie zdrowia Ministerstwa Obrony Narodowej — do dowództwa okręgu wojskowego, właściwego ze względu na miejsce pracy felczera.

§ 3. 1. W podaniu o dopuszczenie na kurs specjalistyczny należy określić, w jakim zakresie ubiegający się pragnie ukończyć kurs specjalistyczny.

2. Do podania należy dołączyć:

1) dowód posiadania uprawnień zawodowych felczera,

2) zaświadczenie właściwego do spraw zdrowia i opieki społecznej organu prezydium powiatowej rady narodowej (rady narodowej miasta stanowiącego powiat miejski lub dzielnicy miasta wyłączonego z województwa) ustalające, przez jaki okres i na jakich stanowiskach ubiegający się wykonywał zawód felczera,

3) opinię z ostatniego miejsca pracy, wystawioną przez bezpośredniego przełożonego.

§ 4. Ministerstwa Komunikacji, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych oraz dowództwa okręgów wojskowych, po stwierdzeniu, że złożone podania odpowiadają wymaganiom określonym w § 3, oraz po ich zaopiniowaniu przesyłają je do właściwych do spraw zdrowia i opieki społecznej organów prezydiów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw).

§ 5. 1. Właściwy do spraw zdrowia i opieki społecznej organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) po stwierdzeniu, że ubiegający się wykonywał zawód felczera przez okres ponad trzy lata, ustala, w jakim zakresie i terminie ma on odbyć kurs specjalistyczny.

2. Przy ustalaniu zakresu kursu specjalistycznego należy brać pod uwagę życzenie kandydata oraz opinie określone w § 3 ust. 2 pkt 3 oraz § 4, jak również opinię zarządu okręgowego Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia (Sekcja Felczerów), a w odniesieniu do felczerów zatrudnionych w służbie zdrowia Ministerstwa Komunikacji — opinię zarządu okręgowego Związku Zawodowego Pracowników Kolejowych.

3. O terminie i miejscu rozpoczęcia kursu specjalistycznego kandydaci powinni być zawiadomieni nie później niż na miesiąc przed rozpoczęciem kursu.

§ 6. Kurs specjalistyczny trwa 2 miesiące (399 godzin) i obejmuje część teoretyczną i praktyczną.

§ 7. 1. Kandydaci przyjęci na kurs specjalistyczny obowiązani są brać udział we wszystkich zajęciach teoretycznych i praktycznych objętych programem kursu.

2. Kurs nie może być zaliczony kandydatowi w razie niebrania przez niego udziału w zajęciach przez czas dłuższy niż 15 dni.

§ 8. 1. Poziom wiadomości kandydatów sprawdzają wykładowcy przedmiotów objętych programem kursu specjalistycznego w obecności kierownika kursu.

2. Przy sprawdzaniu poziomu wiadomości powinni być obecni przedstawiciele właściwego do spraw zdrowia i opieki społecznej organu prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) oraz zarządu okręgowego Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia.

3. Kandydatowi, który wykazał dostateczny poziom wiadomości, właściwy do spraw zdrowia i opieki społecznej organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) lub Centralny Ośrodek Doskonalenia Średnich Kadr Medycznych wydaje zaświadczenie stwierdzające nabycie tytułu starszego felczera. Wzór tego zaświadczenia ustala załącznik nr 2*) do zarządzenia.

§ 9. 1. W razie stwierdzenia, że kandydat nie wykazał dostatecznego poziomu wiadomości z jednego lub dwóch przedmiotów, kierownik kursu na wniosek wykładowcy wyznacza ponowny termin sprawdzenia wiadomości z tych przedmiotów.

2. Termin, o którym mowa w ust. 1, nie może być krótszy niż 2 miesiące.

3. Kandydat, który przy ponownym sprawdzeniu wiadomości z jednego lub dwóch przedmiotów nie wykazał dostatecznej ich znajomości, ma prawo ubiegać się o ponowne przyjęcie na kurs specjalistyczny. Prawo to przysługuje felczerowi tylko jeden raz.

4. Przepis ust. 3 stosuje się odpowiednio do felczerów, którzy nie wykazali dostatecznego poziomu wiadomości więcej niż z dwóch przedmiotów.

§ 10. 1. Tytuł starszego felczera otrzymują ponadto felczerzy, którzy właściwemu ze względu na ich miejsce zatrudnienia organowi do spraw zdrowia i opieki społecznej prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) przedstawiają dwa następujące dokumenty:

1) zaświadczenie (dyplom) stwierdzające:

a) ukończenie szkolenia specjalistycznego określonego w instrukcji nr 44 Ministra Zdrowia z dnia 23 sierpnia 1958 r. w sprawie zatrudniania felczerów i starszych felczerów w zakładach społecznych służby zdrowia (Dz. Urz. Ministerstwa Zdrowia Nr 17, poz. 84) albo

b) nabycie kwalifikacji zawodowych położonej w trybie określonym w instrukcji wymienionej pod lit. a) bądź w wyniku ukończenia odpowiedniej szkoły w Związku Radzieckim, albo

*) Załącznik pominięto.

c) nabycie kwalifikacji zawodowych laboranta medycznego w trybie określonym w instrukcji nr 22 Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 31 marca 1961 r. w sprawie przejściowego trybu nabywania uprawnień laboranta medycznego (Dz. Urz. Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej Nr 8, poz. 54) oraz

2) zaświadczenie właściwego do spraw zdrowia i opieki społecznej organu prezydium powiatowej rady narodowej (rady narodowej miasta stanowiącego powiat miejski lub dzielnicy miasta wyłączonego z województwa) stwierdzające, że wykonywali zawód felczera przez okres ponad trzy lata.

2. Zaświadczenie, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, wydaje dla felczerów zatrudnionych w służbie zdrowia:

1) Ministerstwa Komunikacji — właściwa dyrekcja okręgowa kolei państwowych,

2) Ministerstwa Obrony Narodowej — właściwe dowództwo okręgu wojskowego,

3) Ministerstwa Sprawiedliwości — naczelnik właściwego centralnego więzienia,

4) Ministerstwa Spraw Wewnętrznych — wojewódzki zarząd służby zdrowia.

3. Dokumentem stwierdzającym nabycie tytułu starszego felczera przez osoby określone w ust. 1 jest zaświadczenie właściwego do spraw zdrowia i opieki społecznej organu prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) według wzoru ustalonego w załączniku nr 2 do zarządzenia.

§ 11. Traci moc zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 czerwca 1958 r. w sprawie uzyskiwania tytułu starszego felczera (Monitor Polski Nr 56, poz. 324).

§ 12. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Zdrowia i Opieki Społecznej:
w z. B. Bednarski

101

ZARZĄDZENIE MINISTRA ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ

z dnia 12 czerwca 1963 r.

w sprawie trybu przyznawania lekarzom i lekarzom denty stom dodatków do uposażenia za pracę w zakładach opieki zdrowotnej otwartej oraz zasad wykorzystywania w tym zakresie opinii oddziałów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

(Monitor Polski z dnia 11 lipca 1963 r. Nr 55, poz. 277)

Na podstawie § 11 ust. 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1958 r. w sprawie uposażenia lekarzy, lekarzy denty stom oraz innych pracowników z wyższym wykształceniem zatrudnionych w zakładach społecznych służby zdrowia (Dz. U. Nr 74, poz. 376 i z 1961 r. Nr 43, poz. 230) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Lekarzowi bądź lekarzowi dentyście, posiadającemu co najmniej 3 lata stażu pracy i zatrudnionemu bądź podejmującemu pracę w zakładzie opieki zdrowotnej otwartej, przysługuje dodatek do uposażenia w wysokości nie niższej od dolnej granicy stawki przewidzianej w § 11 ust. 1 powołanego na wstępie rozporządzenia.

2. Lekarzom (lekarzom denty stom) rejonowym przyznaje się dodatek z reguły w najwyższym wymiarze.

3. W razie zatrudnienia lekarza (lekarza denty sty) w wymiarze godzin mniejszym od pełnego etatu — kwotę dodatku w odpowiednim stosunku zmniejsza się.

4. Dodatek może być, w terminach przewidzianych dla awansów (2 razy w roku), podwyższony w granicach do górnej stawki, w zależności od posiadanego funduszu płac.

5. Wysokość dodatku ustala organ zawierający umowę o pracę z lekarzem denty stą, uwzględniając jego staż pracy oraz wyniki dotychczasowej pracy zawodowej.

§ 2. 1. Wysokość przyznanego dodatku może być od pierwszego dnia najbliższego miesiąca obniżona częściowo lub do dolnej jego granicy na

określony czas, jeżeli lekarz nie wykonuje sumiennie swych obowiązków.

2. O obniżeniu wysokości dodatku decyduje organ, który zawarł z lekarzem (lekarzem denty stą) umowę o pracę za zgodą organu nadrzędnego oraz w porozumieniu z radą zakładową bądź delegatem związkowym.

3. Przed powzięciem decyzji o obniżeniu dodatku zainteresowany lekarz (lekarz denty sta) powinien być wezwany do złożenia pisemnego wyjaśnienia na stawiane mu zarzuty.

4. Decyzja o obniżeniu dodatku powinna być doręczona lekarzowi (lekarzowi dentyście) na piśmie wraz z uzasadnieniem.

§ 3. 1. W przypadku uzasadnionym konkretnymi faktami nieprzestrzegania przez lekarza (lekarza denty stę) przepisów o orzekaniu o czasowej niezdolności do pracy — obniżenie wysokości dodatku może nastąpić również na wniosek właściwego oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

2. Wnioski, o których mowa w ust. 1, powinny być szczegółowo rozpatrywane przy uwzględnieniu oceny całokształtu pracy zawodowej lekarza (lekarza denty sty), a zwłaszcza jego stosunku do chorych i przestrzegania obowiązkowego czasu pracy.

§ 4. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Zdrowia i Opieki Społecznej
J. Sztachelski

INSTRUKCJA PRZEWODNICZĄCEGO KOMISJI PLANOWANIA PRZY RADZIE MINISTRÓW

z dnia 19 lipca 1963 r.

zmieniająca instrukcję w sprawie planowania, kontroli i korekty funduszu płać w państwowych przedsiębiorstwach budowlano-montażowych, samodzielnych oddziałach wykonawstwa inwestycyjnego, przedsiębiorstwach geologicznych, geodezyjnych i geodezyjno-kartograficznych.

(Monitor Polski z dnia 1 sierpnia 1963 r. Nr 59, poz. 305)

Na podstawie § 2 uchwały nr 52 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 1960 r. w sprawie zasad planowania, kontroli i korekty funduszu płać w państwowych przedsiębiorstwach budowlano-montażowych (Monitor Polski Nr 18, poz. 90 i Nr 42, poz. 203) w związku z § 38 ust. 2 uchwały nr 106 Rady Ministrów z dnia 27 marca 1962 r. w sprawie zasad i trybu kontroli funduszu płać przedsiębiorstw uspołecznionych wykonywanej przez banki (Monitor Polski Nr 29, poz. 123) zarządza się, co następuje:

§ 1. W instrukcji Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów z dnia 4 sierpnia 1962 r. w sprawie planowania, kontroli i korekty funduszu płać w państwowych przedsiębiorstwach budowlano-montażowych, samodzielnych oddziałach wykonawstwa inwestycyjnego, przedsiębiorstwach geologicznych, geodezyjnych i geodezyjno-kartograficznych (Monitor Polski Nr 64, poz. 304) wprowadza się następujące zmiany:

1) w § 4:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Zmiany planu funduszu płać przedsiębiorstw mogą być dokonywane do końca roku obrachunkowego w następujących przypadkach:

1) zwiększenia planu funduszu płać w związku ze zmianami zadań produkcyjnych, będącymi wynikiem realizacji uchwał Rady Ministrów lub innych organów do tego upoważnionych,

2) zmian organizacyjnych polegających na przejęciu lub przekazaniu przedsiębiorstw, zakładów (baz) i budów.”

b) dodaje się nowy ust. 2 w brzmieniu:

„2. Zmiany planu funduszu płać przedsiębiorstw mogą być dokonywane do dnia 30 listopada w przypadkach:

1) przekazania przedsiębiorstwom przez jednostkę nadrzędną:

a) funduszu płać z rezerwy będącej do dyspozycji tej jednostki,

b) dotacji z funduszu postępu technicznego,

2) zmniejszenia przez jednostkę nadrzędną

funduszu płać z przeniesieniem kwoty zmniejszenia do rezerwy tej jednostki w razie stwierdzenia, że niezależnie od pracy przedsiębiorstwa warunki realizacji zadań ustalonych w planie rocznym pozwalają na wykonanie tych zadań przy mniejszym od planowanego funduszu płać.”

c) w dotychczasowym ust. 2 po wyrazach „w przypadkach nie wymienionych w ust. 1” dodaje się wyrazy „i w ust. 2”

d) zmienia się odpowiednio kolejność dotychczasowych ust. 2, 3, 4 i 5 na 3, 4, 5 i 6;

2) w § 7 ust. 11 dodaje się na końcu zdanie w brzmieniu: „W przedsiębiorstwach nie mających prawa do bankowej korekty funduszu płać w razie niewykonania zadań osobowy fundusz płać pracowników odpowiednich grup koryguje się w dół współczynnikiem 0,75.”

3) w § 10 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Jeżeli zgodnie z ust. 1 pkt 1 lit. c) ulega zawieszeniu część funduszu premiovego, wówczas premie dla pracowników umysłowych przedsiębiorstwa, ustalone na podstawie obowiązujących przepisów i wewnętrznych regulaminów premiovania, mogą być wypłacane w granicach nie zawieszony części funduszu premiovego.”

4) w § 10 dodaje się nowy ust. 3 w brzmieniu:

„3. Pracownicy bezpośrednio odpowiedzialni za gospodarkę w dziedzinie zatrudnienia i funduszu płać oraz pracownicy naruszający dyscyplinę płać w razie wystąpienia w danym kwartale przekroczenia funduszu płać podlegającego obowiązkowi likwidacji nie mogą otrzymać premii z wypłacanej w danym kwartale nie zawieszony części funduszu premiovego.”

5) w § 12 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Potrącenia z funduszu zakładowego z tytułu przekroczenia funduszu płać, podlegającego obowiązkowi likwidacji, będą odprowadzone na specjalny rachunek Ministerstwa Finansów”.

§ 2. Instrukcja wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Przewodniczący Komisji Planowania przy Radzie Ministrów: *St. Jędrzychowski*

103

WYJAŚNIENIE Nr 2
KOMITETU PRACY I PŁAC

z dnia 3 maja 1963 r.

w sprawie zasad gospodarowania bezosobowym funduszem płac w zjednoczeniach.

(Dziennik Urzędowy Komitetu Pracy i Płac z dnia 20 czerwca 1963 r. Nr 3, poz. 7)

Na podstawie art. 3 pkt 9 ustawy z dnia 13 kwietnia 1960 r. o utworzeniu Komitetu Pracy i Płac oraz o zmianach właściwości w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, rent, zaopatrzeń i opieki społecznej (Dz. U. Nr 20, poz. 119) Komitet Pracy i Płac w porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych wyjaśnia, co następuje:

Zasady gospodarowania bezosobowym funduszem płac zostały określone:

1) uchwałą Nr 21 Rady Ministrów z dnia 17 stycznia 1962 r. w sprawie zasad gospodarowania bezosobowym funduszem płac w przedsiębiorstwach państwowych (Monitor Polski Nr 11, poz. 35) oraz

2) zarządzeniem Nr 10 Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lutego 1962 r. w sprawie zasad gospodarowania bezosobowym funduszem płac w jednostkach państwowych i społecznych nie będących przedsiębiorstwami (Monitor Polski Nr 11, poz. 36 i z 1963 r. Nr 9, poz. 41).

W związku z wątpliwościami, które z wymienionych zasad powinny być stosowane w zakresie gospodarowania bezosobowym funduszem płac w zjednoczeniach, należy uznać, iż w jednostkach tych stosuje się zasady określone w zarządzeniu Nr 10 Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lutego 1962 r.

Przewodniczący Komitetu Pracy i Płac: *A Burski*

104

PISMO OKÓLNE Nr 16
PRZEWODNICZĄCEGO KOMITETU PRACY I PŁAC

z dnia 11 maja 1963 r.

w sprawie zasad wynagradzania pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy.

(Dziennik Urzędowy Komitetu Pracy i Płac z dnia 20 czerwca 1963 r. Nr 3, poz. 8)

W związku z zapytaniami, co do zasad ustalania wynagrodzenia pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy (w szczególności rencistów) w porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych ustala się, co następuje:

1. Wynagrodzenie za pracę pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy (np. na tzw. półetacie) powinno być określone proporcjonalnie do wynagrodzenia należnego za tę pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. W konsekwencji pracownikom, o których mowa, przysługuje:

a) przy płacy ustalonej miesięcznie — wynagrodzenie w wysokości takiej części wynagrodzenia przewidzianego za pracę w pełnym wymiarze czasu pracy, jaka odpowiada określonej umową o pracę wymiarowi czasu pracy pracownika,

b) przy płacy ustalonej za godzinę pracy — wynagrodzenie w wysokości wynikającej z przemnożenia godzinowej stawki wynagrodzenia, przewidzianej za daną pracę, przez liczbę godzin faktycznie przepracowanych.

2. Przy ustalaniu wynagrodzenia pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy należy stosować przepisy uchwały nr 103 Rady Ministrów z dnia 16 marca 1963 r. w sprawie podwyżki wynagrodzeń za pracę najniższej zarabiają-

cych pracowników przedsiębiorstw, instytucji, urzędów oraz obniżenia skali podatku od wynagrodzeń (Monitor Polski Nr 25, poz. 124).

W konsekwencji:

a) jeżeli przy płacy ustalonej miesięcznie wynagrodzenie według obowiązujących na danym stanowisku stawek przy pełnym wymiarze czasu pracy wynosi mniej niż 750 zł miesięcznie, za podstawę ustalenia wysokości wynagrodzenia pracownika zatrudnionego w niepełnym wymiarze czasu pracy należy przyjąć kwotę 750 zł miesięcznie,

b) jeżeli przy płacy ustalonej godzinowo średni zarobek pracownika za każdą przepracowaną godzinę w ramach ustawowych norm czasu pracy wyniesie w danym miesiącu mniej niż 3,85 zł, należy mu wypłacać wyrównanie do stawki 3,85 zł za każdą godzinę pracy.

3. Czas pracy pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy powinien być określony wyraźnie w umowie o pracę.

4. Jeżeli przy ustalaniu warunków zatrudnienia rencisty przewidywane jego wynagrodzenie może przekroczyć granicę zarobków powodujących — zgodnie z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 maja 1958 r. w sprawie zawieszania prawa do renty oraz zasad wypłacania inwalidzkiej renty wyrównawczej (Dz. U.

nr 25, poz. 111 z późn. zmianami) — zawieszenie prawa do renty, należy uprzedzić o tym renciście. W przypadku tym na życzenie rencisty należy zmniejszyć obowiązujący go wymiar czasu pracy w stopniu umożliwiającym uzyskanie zarobków w granicach nie powodujących zawieszenia renty,

chyba że nie da się to pogodzić z istniejącą w zakładzie pracy organizacją pracy lub możliwościami zatrudnienia.

Przewodniczący Komitetu Pracy i Płac:
w z. A. Firganek

105

PISMO OKÓLNE Nr 18

PRZEWODNICZĄCEGO KOMITETU PRACY I PŁAC

z dnia 15 maja 1963 r.

w sprawie interpretacji niektórych postanowień uchwały nr 103 Rady Ministrów z dnia 16 marca 1963 r. w sprawie podwyżki wynagrodzeń za pracę najniżej zarabiających pracowników przedsiębiorstw, instytucji i urzędów oraz obniżenia skali podatku od wynagrodzeń.

(Dziennik Urzędowy Komitetu Pracy i Płac z dnia 20 czerwca 1963 r. Nr 3, poz. 10)

W związku z zapytaniami w sprawie stosowania niektórych postanowień uchwały nr 103 Rady Ministrów z dnia 16 marca 1963 r. w sprawie podwyżki wynagrodzeń za pracę najniżej zarabiających pracowników przedsiębiorstw, instytucji i urzędów oraz obniżenia skali podatku od wynagrodzeń (Monitor Polski Nr 25, poz. 124) w porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych ustala się, co następuje:

1. Dodatek w wysokości 27 zł, o którym mowa w § 2 ust. 1 uchwały, przysługuje:

1) pracownikom:

a) zatrudnionym w więcej niż jednym miejscu pracy — tylko do wynagrodzenia otrzymywanego od pierwszego płatnika,

b) zatrudnionym w wymiarze co najmniej równym połowie pełnego wymiaru czasu pracy,

c) bez względu na efektywnie przepracowaną ilość dni w miesiącu, z wyjątkiem pracowników nowo przyjmowanych i zwalnających się, którzy dodatek ten otrzymują pod warunkiem przepracowania co najmniej 14 dni kalendarzowych w miesiącu przyjęcia lub zwolnienia się z pracy,

2) pracującym rencistom, którzy nie otrzymują 20 złotowego dodatku do renty.

2. Dodatek w wysokości i na zasadach ustalonych w ust. 1 przysługuje również pracownikom, których pełne wynagrodzenie przy niepełnym wymiarze czasu pracy wynosi poniżej 750 zł miesięcznie.

Dodatek ten otrzymują pracownicy, którzy nie otrzymują dodatku wyrównawczego na podstawie § 1 uchwały (wyrównanie minimum wynagrodzenia).

3. Przez określenie „całkowite zarobki miesięczne”, o których mowa w § 2 ust. 1 uchwały, należy rozumieć wszystkie elementy wynagrodzenia opodatkowane podatkiem od wynagrodzeń.

4. Przepis § 2 ust. 2 uchwały o wypłacaniu dodatków w wysokości 27 zł odnosi się również do pracowników ociemniałych, których zarobki zwolnione są od opodatkowania.

5. Przy ustalaniu wysokości elementów wynagrodzenia podlegających wyłączeniu z wynagrodzenia stanowiącego podstawę do wyrównania należy przyjąć:

a) wynagrodzenie normalne za pracę w godzinach nadliczbowych, zgodnie z przepisami § 1 ust. 2 i 5 uchwały,

b) dodatek do tego wynagrodzenia, zgodnie z § 1 ust. 6 pkt 2 uchwały.

Przy obliczaniu wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych należy przyjmować dotychczasowe stawki wynagrodzeń nie mniej jednak jak 2,60 zł/godz. zarówno przy obliczaniu płacy normalnej jak i dodatku do tej płacy.

Przewodniczący Komitetu Pracy i Płac:
w z. T. Kochanowicz

106

WYTYCZNE

PRZEWODNICZĄCEGO KOMITETU PRACY I PŁAC

z dnia 10 maja 1963 r.

w sprawie środków oddziaływania na poprawę jakości produkcji oraz na oszczędzanie surowców i materiałów.

(Dziennik Urzędowy Komitetu Pracy i Płac z dnia 20 czerwca 1963 r. Nr 3, poz. 9)

Na podstawie § 5 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 1960 r. w sprawie szczegółowego zakresu i trybu działania Komitetu Pracy i Płac oraz zakresu współpracy Komitetu z innymi organami administracji państwowej

(Dz. U. Nr 23, poz. 133) — Komitet Pracy i Płac w porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych ustala następujące wytyczne zmierzające do poprawy jakości produkcji oraz do oszczędnego zużycia surowców (materiałów) przez

pełniejsze wykorzystanie w tym celu bodźców materialnego zainteresowania.

Stosowanie systemów płac i norm pracy.

§ 1. 1. Wynagradzanie robotników zatrudnionych przy poszczególnych operacjach (fazach, odciśnięciach produkcji) powinno być oparte o systemy płac, które:

— stymulują dotrzymanie norm jakości (gatunkowości) oraz norm zużycia surowców i materiałów, zwłaszcza w tych przypadkach, w których robotnicy mają decydujący wpływ na poprawę jakości (gatunkowości) lub na zmniejszenie zużycia surowców i materiałów,

— nie zawierają w sobie elementów skłaniających do wytwarzania produktów nie odpowiadających normom jakości lub warunkom umownym produkcji lub też do powstawania produkcji wybrakowanej i przekraczania norm zużycia surowców (materiałów).

2. Celem sprawdzenia, czy aktualnie stosowane systemy płac odpowiadają warunkom, określonym w ust. 1, należy dokonać przeglądu stosowanych obecnie systemów płac i w ramach tego przeglądu:

1) zachowując akord jako podstawowy system płac tam, gdzie znajduje on ekonomiczne uzasadnienie — łączyć ten system z premiowaniem za jakość produkcji oraz za oszczędność surowców (materiałów) zwłaszcza w przypadkach stosowania norm gatunkowości oraz dopuszczalnych odchyleń w ramach wskaźników jakości produkcji (dopuszczalna ilość braków, odpadów, produktów gorszego gatunku itp.);

2) sprawdzić działanie istniejącego systemu różnicowania cen jednostkowych w zależności od gatunkowości i przedstawić w przewidzianym trybie wnioski w sprawie zmiany tego systemu, jeżeli nie spełnia on należycie roli bodźca do poprawy jakości produkcji;

3) wprowadzić lub usprawnić stosowany system czasowo-premiowy poprzez zaniechanie bezpośredniego powiązania tego systemu z kryteriami ilościowymi produkcji na rzecz kryteriów jakościowych i oszczędnościowych:

— przy produkcji opartej na automatycznej regulacji tempa pracy (produkcja aparaturowa i zautomatyzowana), jeżeli akordowy system płac skłania robotników do przyśpieszania pracy maszyn (urządzeń) i uzyskiwania na tej drodze wyników ilościowych produkcji kosztem jej jakości lub kosztem niedotrzymywania norm zużycia surowców (materiałów),

— przy operacjach, gdzie o wydajności pracy decydują czynności, dla których wyznaczony jest tzw. technologiczny czas trwania, nie mogący

podlegać jakiegokolwiek redukcji przez robotników,

— w przypadkach niepełnego wykorzystywania zdolności produkcyjnej urządzeń i niemożności zatrzymywania tych urządzeń oraz pełnej ich eksploatacji w krótszym okresie czasu;

4) zmienić wskaźniki premiowania zdezaktualizowane zarówno z punktu widzenia kryteriów jak i wysokości wskaźników oraz wskaźniki łatwo osiągalne — zastępując je wskaźnikami odpowiadającymi aktualnym wymaganiom procesu technologicznego a zwłaszcza wskaźnikami związanymi z jakością produkcji, gatunkowością, zmniejszeniem ilości braków, zużyciem surowców (materiałów) lub z innymi odpowiednimi wskaźnikami (parametrami) technicznymi.

Zmiany w systemach płac, o których wyżej mowa, należy przeprowadzić w ramach obowiązujących w danym resorcie (branży, przedsiębiorstwie) przepisów oraz w ramach posiadanego funduszu płac.

3. Przy obliczaniu zarobku akordowego lub wysokości premii robotników należy bezwzględnie przestrzegać zasady nie wliczania do produkcji braków powstałych z winy robotnika.

4. Niezależnie od przeglądu systemów płac, o którym mowa w ust. 2, należy dokonać przeglądu norm pracy stosowanych przy operacjach, gdzie powstaje nadmierna ilość braków lub zwrotów produkcji w drodze reklamacji, jako wadliwie wykonanej oraz gdzie normy jakości (gatunkowości) nie są wykonywane lub gdzie normy zużycia surowców (materiałów) są przekraczane.

Przy dokonywaniu tego przeglądu należy w szczególności zwracać uwagę czy:

— warunki techniczno-organizacyjne nie stwarzają antybodźców do wytwarzania produktów o wymaganej jakości lub przestrzegania norm zużycia surowców (materiałów),

— pracochłonność związana z wyższą gatunkowością lub jakością produktu została odpowiednio uwzględniona przy ustalaniu wielkości norm pracy,

— pracochłonność ustalona w normach pracy uwzględnia różne gatunki używanego surowca.

Przeglądu norm pracy, o którym wyżej mowa, należy dokonać w trybie ustalonym w uchwale nr 213 Rady Ministrów z dnia 13 czerwca 1961 r. w sprawie zasad i organizacji normowania pracy (Monitor Polski Nr 54, poz. 235), z tym że przegląd ten dotyczyć powinien w pierwszym rzędzie operacji, gdzie stosuje się normy pracy nie oparte o szczegółowe obliczenia, pomiary i materiał analityczny.

Premiowanie pracowników umysłowych

§ 2. 1. W przedsiębiorstwach, które stosują zasady premiowania określone w uchwale nr 39 Rady Ministrów z dnia 23 stycznia 1961 r. w sprawie premiowania pracowników umysłowych w państwowych przedsiębiorstwach przemysłowych objętych planowaniem centralnym (Monitor Polski Nr 14, poz. 73 z późniejszymi zmianami), należy ustalić w maksymalnym stopniu zadania zmierzające do poprawy jakości produkcji i do oszczędności surowców (materiałów), jako uzupełniające mierniki premiowania i warunki uruchamiania przez zjednoczenie pełnego funduszu premiowego (zasadniczego i dodatkowego). Mierniki te i warunki powinny być wyrażone konkretnymi zadaniami ustalonymi okresowo lub na stałe i znaleźć odpowiednie odzwierciedlenie w praktyce przyznawania premii poszczególnym pracownikom.

2. Za produkty zwrócone producentowi, jako wykonane wadliwie (uznane reklamacje), należy niezależnie od dokonywanych zmniejszeń premii pracownikom kontroli technicznej — wyciągnąć konsekwencje w stosunku do pracowników dozoru technicznego, zatrudnionych w wydziałach (oddziałach) wytwarzających dany produkt. Konsekwencje te powinny być zależne od strat, jakie przedsiębiorstwo ponosi w związku z uznaniem reklamacji i polegać w szczególności na:

— odliczaniu reklamowanych produktów z ilości (wartości) produkcji stanowiącej podstawę oceny działalności danego wydziału (oddziału, odcinka produkcyjnego),

— zmniejszeniu premii indywidualnych przypadających na okres, w którym reklamacja została uznana — bez możliwości ich kompensacji w okresach następnych.

3. Postanowienia o obowiązkowych podstawowych warunkach ustalonych w załączniku nr 3 do uchwały, o której mowa w ust. 1 (§ 4 ust. 1 pkt 4 i 7 załącznika) należy stosować następująco:

— główny technolog i technolodzy zatrudnieni w dziale technologicznym lub równorzędnym odpowiedzialni są za opracowanie, analizę, bieżące aktualizowanie oraz wprowadzanie w życie norm jakości (gatunkowości) oraz ich wykonanie w skali całego przedsiębiorstwa,

— technolodzy wydziałowi (oddziałowi) odpowiedzialni są za wykonanie norm jakości (gatunkowości) na odcinkach przez siebie nadzorowanych,

— w procesach, gdzie o kosztach produkcji decydują surowce (materiały), utrzymanie się w

planowanych kosztach wydziałowych lub obniżenie tych kosztów należy oceniać przede wszystkim według stopnia zużycia surowców (materiałów).

4. Postanowienia ust. 1, 2 i 3 powinny być wprowadzone do zakładowych regulaminów premiowania pracowników umysłowych.

§ 3. Postanowienia § 2 należy stosować odpowiednio w przedsiębiorstwach nie objętych uchwałą, o której mowa w § 2 ust. 1, jeżeli przedsiębiorstwa te tworzą fundusz premiowy dla celów premiowania pracowników umysłowych.

Nagradzanie pracowników

§ 4. 1. Fundusz nagród będący w dyspozycji poszczególnych ministrów, o którym mowa w uchwale nr 261/62 Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 8 września 1962 r. w sprawie wysokości kwot na nagrody w roku 1962 dla jednostek objętych planowaniem centralnym i terenowym — powinien być m. in. przeznaczony dla przedsiębiorstw wykazujących się szczególnymi osiągnięciami z zakresu poprawy jakości produkcji i z zakresu obniżenia zużycia surowców (materiałów).

2. Przy ustalaniu zasad podziału funduszu zakładowego, zgodnie z uchwałą XVI Plenum Centralnej Rady Związków Zawodowych z dnia 14 lutego 1962 r. w sprawie gospodarowania funduszem zakładowym (Biuletyn CRZZ Nr 2, poz. 21), wykorzystywać należy również bodźce w zakresie poprawy jakości produkcji zawarte w funduszu zakładowym.

Postanowienia końcowe

§ 5. W przypadkach, w których wprowadzenie w życie niniejszych wytycznych powoduje konieczność zmiany zasad wynagradzania stosowanych w poszczególnych branżach (przedsiębiorstwach-zakładach), należy tego dokonać w drodze zawarcia protokołów dodatkowych do układów zbiorowych pracy.

§ 6. Zaleca się centralnym organizacjom spółdzielczym wprowadzenie postanowień niniejszych wytycznych w podległych im jednostkach przemysłowych.

§ 7. Wytyczne obowiązują od dnia 1 czerwca 1963 r.

Przewodniczący Komitetu Pracy i Płac: *A. Burski*

107

WYTYCZNE PRZEWODNICZĄCEGO KOMITETU PRACY I PŁAC

z dnia 20 maja 1963 r.

w sprawie zaszeregowania pracowników umysłowych zatrudnionych w magazynach przedsiębiorstw państwowych oraz w magazynach innych jednostek państwowych.

(Dziennik Urzędowy Komitetu Pracy i Płac z dnia 20 czerwca 1963 r. Nr 3, poz. 11)

Na podstawie § 5 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 1960 r. w sprawie szczegółowego zakresu i trybu działania Komitetu Pracy i Płac oraz zakresu współpracy Komitetu z innymi organami administracji państwowej (Dz. U. Nr 23, poz. 133) — w związku z postanowieniami uchwały nr 95/62 Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 16 marca 1962 r. w sprawie programu i terminów niektórych prac dotyczących zagadnień zatrudnienia i płac oraz gospodarki materiałowej — Komitet Pracy i Płac w porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych — w celu poprawienia gospodarki materiałami i surowcami ustala następujące wytyczne w sprawie zaszeregowania pracowników umysłowych zatrudnionych w magazynach przedsiębiorstw państwowych.

§ 1. 1. Pracownicy umysłowi magazynów państwowych przedsiębiorstw przemysłowych objętych uchwałą nr 199 Rady Ministrów z dnia 30 maja 1957 r. w sprawie wynagradzania pracowników umysłowych państwowych przedsiębiorstw przemysłowych — w których zatrudnienie tych pracowników uzależnione jest od posiadania kwalifikacji i stażu pracy określonych w branżowych taryfikacjach kwalifikacyjnych pracowników umysłowych w przemyśle dla stanowisk: starszy inżynier, starszy ekonomista, inżynier, ekonomista, starszy technik, technik — mogą być zaszeregowani odpowiednio jak pracownicy zatrudnieni na tych stanowiskach zgodnie z tabelami płac ustalonymi dla poszczególnych kategorii przedsiębiorstw.

2. O zaszeregowaniu pracowników określonych w ust. 1 powinny — obok kwalifikacji i stażu pracy — decydować:

- charakter magazynu (główny, podręczny),
- wartość magazynowanych surowców i materiałów,
- rodzaj surowców i materiałów (np.: pakowane, luzem itp.),
- jednolitość lub różnorodność asortymentów,
- szkodliwe warunki pracy (określone w obowiązującym trybie),

— bezpieczeństwo magazynowania (np.: materiały wybuchowe, łatwo zapalne, żrące itp.).

3. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, w których od kierowników magazynów i ich zastępców wymagane są kwalifikacje i staż pracy określone w branżowych taryfikacjach kwalifikacyjnych dla kierowników działów techniczno-ekonomicznych i ich zastępców — mogą oni być zaszeregowani odpowiednio jak kierownicy działów techniczno-ekonomicznych i ich zastępcy, o ile spełniają wymogi określone dla tych stanowisk w branżowych taryfikacjach kwalifikacyjnych.

§ 2. Branżowe zasady zaszeregowania pracowników, o których mowa w § 1, ustalą w oparciu o niniejsze wytyczne właściwi ministrowie w porozumieniu z Przewodniczącym Komitetu Pracy i Płac.

§ 3. Zmiany obowiązujących zasad zaszeregowania pracowników umysłowych zatrudnionych w magazynach w jednostkach nie objętych uchwałą nr 199 Rady Ministrów z dnia 30 maja 1957 r. ustalą, w oparciu o niniejsze wytyczne, właściwi ministrowie w porozumieniu z Przewodniczącym Komitetu Pracy i Płac.

§ 4. Wprowadzenie zasad zaszeregowania pracowników umysłowych zatrudnionych w magazynach w oparciu o niniejsze wytyczne może nastąpić pod warunkiem, że wynikające skutki finansowe znajdą pokrycie w planowanym na 1963 r. funduszu płac.

§ 5. Zmiany zaszeregowania pracowników umysłowych zatrudnionych w magazynach należy wprowadzić w drodze zawarcia protokołów dodatkowych do układów zbiorowych pracy.

§ 6. Zaleca się centralnym organizacjom spółdzielczym wprowadzenie, w miarę potrzeby, niniejszych wytycznych w podległych im jednostkach.

§ 7. Wytyczne obowiązują od dnia podpisania.

Przewodniczący Komitetu Pracy i Płac:
w z. T. Kochanowicz

JUŻ TRZEBA ZAMAWIAĆ PRENUMERATĘ CZASOPISM ZWIĄZKOWYCH NA ROK 1964!

Okres przyjmowania zgłoszeń trwa do 15 grudnia 1963 roku

CZASOPISMA

WYDAWNICTWA ZWIĄZKOWEGO CRZZ

są cenną pomocą:

dla każdego aktywisty związkowego,
dla organizacji związkowych w zakładach pracy i dla
rad zakładowych,
dla instancji związkowych,
dla dyrektorów i kierowników troszczących się
o prawidłową organizację pracy społecznej w zakła-
dach.

PRZEGLĄD ZWIĄZKOWY

MIESIĘCZNIK TEORETYCZNO-POLITYCZNY
ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

Zamieszcza artykuły problemowe, dyskusyjne i polemiczne związane z rozwojem ruchu związkowego w Polsce. Omawia rolę i zadania związków zawodowych, analizuje zagadnienia organizacyjne poszczególnych ogniw i instancji związkowych — omawia zadania, jakie powinny one realizować w samorządzie robotniczym.

Omawia zagadnienia międzynarodowego ruchu związkowego, zamieszcza materiały z historii polskiego ruchu robotniczego.

Prowadzi stałą informację bibliograficzną, informuje o pracy i zamierzeniach instancji związkowych; daje krótki przegląd wydarzeń związkowych z całego świata.

Informuje o najnowszych przepisach z zakresu ustawodawstwa pracy.

„Przeгляд Związkowy”, pomaga aktywowi w samodzielnym organizowaniu pracy związkowej.

Prenumerata: roczna — 48.— zł, półroczna — 24.— zł, kwartalna — 12.— zł.

RADA ROBOTNICZA

Dwutygodnik „Rada Robotnicza” zamieszcza publikacje z zakresu działalności samorządów robotniczych, omawia problemy społeczne ze szczególnym uwzględnieniem spraw socjalnych i bytowych załóg robotniczych, organizuje wymianę doświadczeń w dziedzinie zarządzania, współzawodnictwa, organizacji pracy oraz innych zagadnień działalności administracji gospodarczej i rad robotniczych.

Prenumerata: roczna — 48.— zł, półroczna — 24.— zł, kwartalna — 12.— zł.

BIULETYN

CENTRALNEJ RADY ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

Czasopismo o charakterze dziennika urzędowego, ukazuje się w odstępach nieregularnych, w miarę wydawania aktów prawnych.

W dziale A są publikowane akta związkowe, jak również akta z zakresu ustawodawstwa pracy oraz oficjalne wyjaśnienia CRZZ z tego zakresu, do wydawania których CRZZ została upoważniona ustawowo.

W dziale B są ogłaszane w formie przedruków z Dziennika Ustaw i Monitora Polskiego akta z zakresu ustawodawstwa pracy oraz dotyczące związków zawodowych.

Prenumerata: roczna — 40.— zł, półroczna — 20.— zł, kwartalna — 10.— zł.

BIULETYN

BIURA HISTORYCZNEGO

CENTRALNEJ RADY ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

Kwartalnik omawiający dzieje ruchu zawodowego w Polsce.

Prenumerata: roczna — 40.— zł, półroczna — 20.— zł.

PRZYJACIEL PRZY PRACY

Ilustrowany miesięcznik instrukcyjno-popularyzacyjny, poświęcony zagadnieniom bezpieczeństwa i higieny pracy.

Każdy numer zawiera ciekawe i praktyczne wiadomości z zakresu zagadnień prawno-organizacyjnych ochrony pracy, techniki bezpieczeństwa pracy, higieny przemysłowej.

Ponadto omawia aktualne problemy ochrony pracy, podaje wiadomości z kraju oraz z całego świata, przykłady pomysłów i udoskonaleń z dziedziny bhp, przegląd bieżących przepisów oraz omówienie nowości wydawniczych.

Pismo to stanowi niezbędną pomoc w codziennej działalności społecznej i technicznej inspekcji pracy, członków komisji ochrony pracy, rad zakładowych i administracyjnej służby bhp. Jest także użyteczne dla nauczycieli i uczniów szkół zawodowych, racjonalizatorów oraz personelu kierowniczego zakładów pracy.

Prenumerata: roczna — 48.— zł, półroczna — 24.— zł, kwartalna — 12.— zł.

KULTURA I ŻYCIE

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

Miesięcznik ilustrowany; zamieszcza artykuły i wypowiedzi działaczy społecznych, uczonych, pisarzy, artystów na temat polityki kulturalnej, teorii i praktyki upowszechnienia kultury;

— informacje o pracach naukowo-badawczych z zakresu pedagogiki dorosłych, socjologii, psychologii pracy kulturalno-oświatowej.

„Kultura i Życie” przynosi artykuły i materiały metodyczne dotyczące spraw:

— rozwijania podstawowych zainteresowań kulturalnych, czytelnictwa i zamiłowań estetycznych.

— kultury pracy i miejsca pracy, kultury współżycia społecznego, życia rodzinnego i towarzyskiego, kultury języka, wypoczynku i rozrywki.

Prenumerata: roczna — 48.— zł, półroczna — 24.— zł, kwartalna — 12.— zł.

DZIAŁKOWIEC

Miesięcznik ilustrowany poświęcony sprawom społeczno-organizacyjnym oraz fachowym pracowniczego ogrodnictwa działkowego.

Zamieszcza artykuły fachowe, które w przystępnej formie podają wiadomości z zakresu uprawy gleby, sadownictwa, warzywnictwa, kwaciarstwa i ochrony roślin.

„Działkowiec” jest pismem wszystkich ludzi pracy zainteresowanych pośrednio lub bezpośrednio ogrodami działkowymi lub posiadających ogródki przydomowe, jak również pismem rad zakładowych i samorządów robotniczych w tych zakładach pracy, przy których znajdują się pracownicze ogrody działkowe.

Prenumerata: roczna — 30.— zł, półroczna — 15.— zł, kwartalna — 7,50 zł.

WARUNKI PRENUMERATY

Najdogodniejszą formą prenumeraty jest wpłata należności przekazem PKO (załączonym do tego numeru) na konto

PKO Warszawa Nr 1-6-100020

Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch”

Warszawa, ul. Srebrna Nr 12

Na odwołanie przekazu należy napisać cel wpłaty, tytuł czasopisma oraz okres prenumeraty.

Zgłoszenia i wpłaty należy dokonać w terminie:

Na okres roczny i półroczny — do 15 grudnia

Na II, III i IV kwartał — do 15 marca

Na III kwartał — do 15 czerwca

Na IV kwartał — do 15 września

Prenumeratę w wyżej podanych terminach przyjmują wszystkie urzędy pocztowe i listonosze na terenie całego kraju oraz Oddziały i Delegatury PP „Ruch”.

Do bieżącego numeru naszego czasopisma załączamy przekaz PKO, którego prosimy użyć do odnowienia prenumeraty na rok 1964, wpłacając należność na konto:

Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch”
Warszawa, ul. Srebrna 12
Nr 1-6-100020

Wpłaty należności należy dokonać w terminie do dnia 23 grudnia 1963 r.

Należność za prenumeratę wynosi:

rocznie 40.— zł

półrocznie 20.— zł

Wydawnictwo Związkowe CRZZ — Warszawa, ul. Kopernika 36/40

Zamówienia i przedpłaty na prenumeratę przyjmowane są w terminie do dnia 15 miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty — przez: Urzędy Pocztowe, listonoszy oraz Oddziały i Delegatury „Ruchu”. Można również zamówić prenumeratę dokonując wpłaty na konto PKO Nr 1-6-100020 — Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch” — Warszawa, ul. Srebrna 12.

Cena prenumeraty: kwartalnej zł 10.—, półrocznej zł 20.—, rocznej zł 40.—.

Cena prenumeraty za granicę jest o 40% wyższa od ceny odanej wyżej. Przedpłaty na prenumeratę przyjmuje na okresy kwartalne, półroczne, roczne Przedsiębiorstwo Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch” w Warszawie, ul. Wilcza 46 za pośrednictwem PKO Warszawa, konto Nr 1-6-100024.

Exemplarze zdezaktualizowane można nabywać w sklepie przy ul. Wiejskiej 14 w Warszawie. Zamówienia spoza Warszawy należy kierować do Centrali Kolportażu Prasy Wydawnictw „Ruch”, Warszawa, ul. Srebrna 12.
